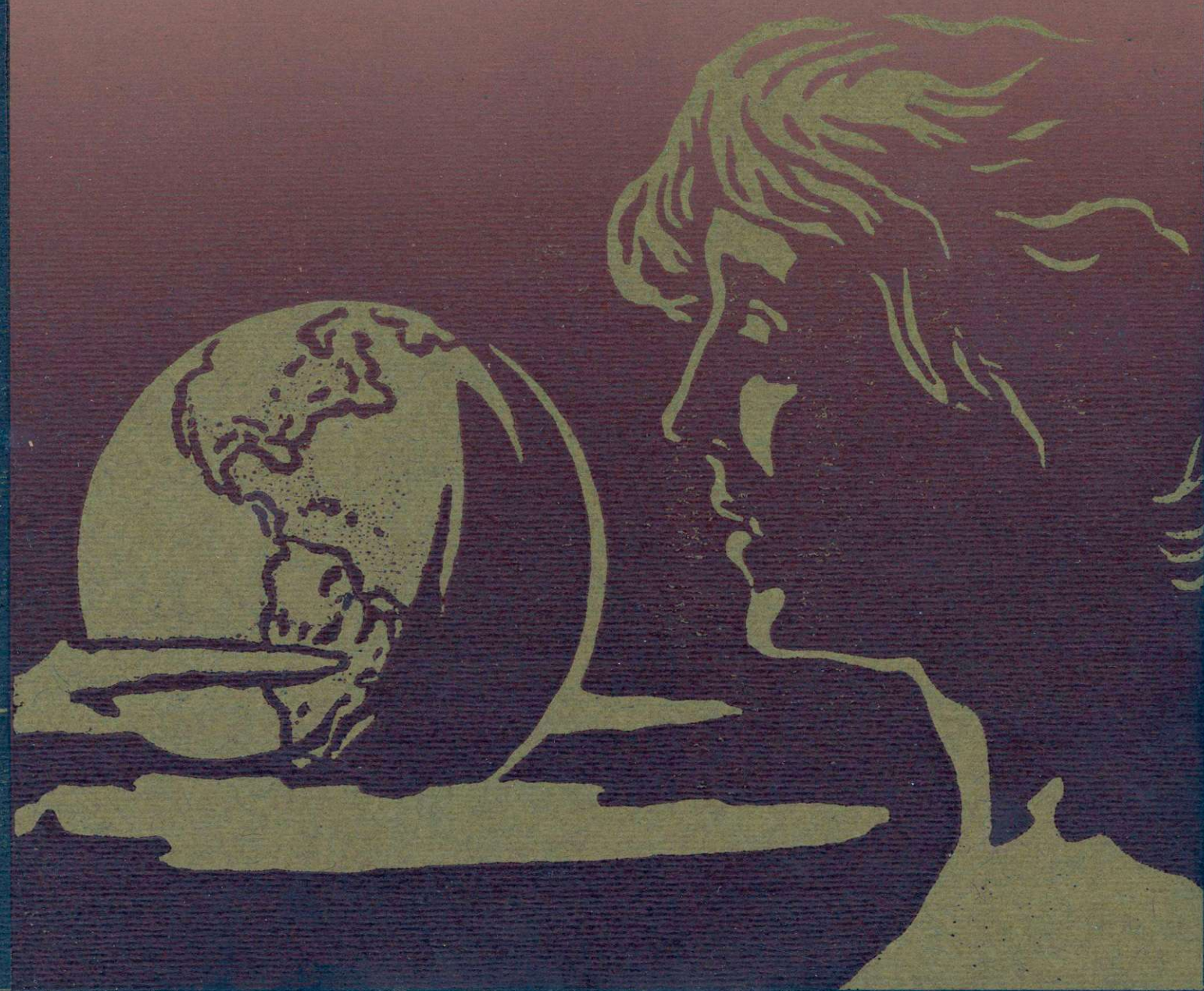

DOM IN SVET

LEPOSLOVJU

: ZNANSTVU :

1912 ::::: LETNIK XXV. ::::: ŠT. 9

VSEBINA.

	Stran
Sama. Povest. Spisal F. S. Finžgar. (Dalje)	317
Pesem dela. Zložil B. Gorenjko	323
Dekličje pesmi. Zložil B. Gorenjko	323
Črtomir in Bogomila. Novela. Spisala Lea Fatur	324
Odamova hči. Spisal Pavel Perko	332
Belokranjska. Zložil B. Gorenjko	336
Pesem kosca. Zložil B. Gorenjko	336
Ruska. Zložil B. Gorenjko	336
Camera della Segnatura. Spisal A. Zupan (Rim.) (Konec)	337
Iz ur bridkosti. Zložil B. Gorenjko	340
Kmetova molitev. Zložil B. Gorenjko	340
Okoli Azije in Amerike. Spisal dr. Vinko Šarabon. (Dalje.)	341
Bolnikova pomladna slutnja. Zložil B. Gorenjko	348
Književnost	349
To in ono	350

	Stran
 Slike. 	
Pred nevihto	317
E. Bachrach - Barée: Napoleon pri vojnih načrtih	321
Makowsky: Boljarska svatba	329
J. V. Mrkvička: Macedonec	338
A. Mitov: Bolgarske kmetice	339
Prebivalec na severnem tečaju	341
Misijonar Hans Egede v Grenlandiji	345
Umiak in kajak Eskimov	347
Grob Eskimov na zahodu	348
Alpska tura. Pot čez Učko goro	349
Mutsuhitu, umrli japonski cesar	351
Yotsihitu, novi japonski cesar	351
Vojska v Tripolisu: Italijani streljajo na Turke	352
	

„Dom in Svet“ izhaja 25. dne vsakega meseca.

Urednika: **dr. Mihael Opeka** za leposlovje, **dr. Evgen Lampe** za znanstvo in ilustracije. —
 Založnik in lastnik: **Katol. Bukvarna.** — Tiska **Katol. Tiskarna** v Ljubljani.
 Naročnina: 10 K, za dijake 7 K, za Ameriko 3 dolarje, za Italijo 13 lir, za Nemčijo 11 mark. Sprejema
 lastništvo in upravnništvo v Katoliški Bukvarni.

PRED
NEVIHTO.

SAMA.

Povest. — Spisal F. S. Finžgar.

XVII.

(Dalje.)

Dar dni po Miklavževem večeru je Alena preživela v resnični muki. Presedala je cele ure v sobici in zrla ob zaprti knjigi v zasneženo ravan, kjer so posedale na drevesih lačne vrane in se krakaje preletavale krog vasi. Njene misli so bile zbegane. Kolobar strahov se je vrtel krog nje. Iz tega vrtinca so režali vanjo obrazi mešetarja, Smrekarja in jezna, žugajoča roka Strniškina. Pred seboj je videla obraze sodnikov, ki se ji čudijo in se spogledujejo s tehtnimi pogledi. Časniki poročajo, oče bere poročila izpred sodišča, roke se mu tresejo; mati joka . . . V groznici je drhtela po vsem životu, pot ji je silil na čelo, nervozne roke so stiskale robec.

Ko se je razpalila domišljija do vrhunca, da ni mogla več mirno sedeti, je planila kvišku, iz prsi se je utrgal vzdih, glavo je naslonila na mrzlo steklo in po licih so pritekale solze, tihe, brez joka, stisnjene iz srca. In vselej takrat se je razblinil zlobni krog, pred njo je stopil Brest in ji stiskal roko ter govoril: Čemu strah mirni vesti!

Spomin nanj in na te njegove besede ji je vdihnil poguma, pregnal strahove, da se je zdra-

mila kakor iz težkih sanj. Otrla si je oči, odmeknila se od okna ter se trudno nasmehnila: — „Ali sem bolna, ali sem neumnica?“

Segla je po knjigi. Ali že drugo stran je brala mehanično, brez zanimanja, dokler se niso zmedle vrstice in ni sredi stavka prenehala ter se vnovič zazrla skoz okno.

Razmišljala je, kako je omagala ob Brestu, kako ji je klonila glava na njegove prsi, ko sta se vračala na Miklavžev večer iz šole. Na tilniku, se ji je zdelo, da jo nekaj peče, da je vžgano znamenje, katerega bo opazila Mara, tudi Erna — ter si bosta pomežiknili, in Erna bo zapela z visokim glasom: „A — seveda“ — in obe se bosta zasmejali.

Sram jo je bilo, tako strašno sram — toda bolj kot pred Maro in Erno, pred Brestom.

„Kaj si neki misli? — Kje je moj ponos? — Ah — bahal se bo, po pravici bahal pred tovariši: Ponudila mi je ljubezen — izzivala — ha-ha-ha! In kako je preje nastopala in kako se nosila! To so ženske! — O Bog, zakaj sem tako nesrečna!“

Alena je stisnila glavo v dlani, v sencih je čutila utripe razburjenega srca.

Tako je preteklo pol tedna, da se Alena ni genila iz sobe. Edino Viktor, ki je imel neprestano opravka s sneženimi vali in pusti, jo je tuintam vzdramil in spravil v dobro voljo. Sicer je pa čakala vsako uro poročil o naperjeni pravdi, hrepenela je po Brestu — in se ga bala in ga zaničevala, vse hkrati.

Teden je potekal, o pravdi ni zinil nihče. Smrekar je bil vesel, žaga je pela monotono pesem nočindan, Strniškini gozdi so bili neizčrpani. Grmade hlodov so se večale, skladi desk so rastle. Štefan je pisal in računil, pri mizi se šalil, v pisarni celo prepeval z robotim glasom.

Nekoč je vprašal: „Kje tiči Brest, Alena? Ali nič ne veste?“

Alena je čutila, da je zardela, zato se je naglo sklonila k Viktorju, ki je ob njej jezdil novega Miklavževega konja.

„Uči se menda,“ je odgovorila malomarno.

„Meni je včasih dolgčas po njem. Takole na večer bi že utegnil priti. Ali Vam ni nič dolgčas po njem, gospodična?“

„Štefan!“ je izpregovorila žena karaje ga, ko je poredno zamižal na eno oko in ošinil z drugim Aleno.

„Dolgčas? Meni? Kaj me briga Brest!“

Tako je zavrnila Alena pikro gospodarja in segla po časniku, ki je ležal na mizi, ter ga dvignila tako visoko, da je za gradila z njim pot Smrekarjevim pogledom.

Ko je bila sama, se je jezila nad seboj, ker se z vsako besedico ujame in izda, jezila se je na ves svet in na fraze in na laži, ki so edini potni list človeka, da more in sme v olikano družbo. Zato je v njej rastle moč volje, porajal se ji je odpor in trma in v tej je sklenila, da gre do Minke in se ji čisto izpove, jo nahujska zoper Smrekarja in zoper predrznega, brezstidnega Bresta.

Po šoli si je ogrnila pelerino in se napotila k Minki. Ker je naletaval droben sneg, je potegnila kapuco čez glavo in gledala predse na grudavo pot, da bi ji ne spodrsnilo. Zato ni zapazila mešetarja prej, da so se dvignili pred njo težki škornji, ko je krevsal proti Smrekarju. Oba sta za hip obstala. Mešetar je razkleščil usta, da so se pokazali rumeni zobje, stopil z eno nogo iz gazi v sneg, da ji je naredil prostor — in ko je šla Alena tik njega, je zagodrnjal:

„Ali se bojite, kaj?“

Alena se je okrenila, ga srdito pogledala, pa takoj povabila oči ter rekla:

„Česa naj se bojim? Ali se Vam sanja?“

„I no, sem mislil, da pravda ni za nikogar sladka koreninica, hudirja, kaj?“

Alena je vzdrhtela in se tesneje zavila v pelerino.

„Kakšna pravda?“ je rekla pogumno in otrešala s kapuce sneg, ki se ji je bil vsul z orehove veje za vrat.

„I, no, kaj bi se narejali? Saj se jaz tudi nič ne bojim zaradi tistega pisanja. Tako bom prisegal, da bo dala luža iskro, Vi pa, kakor hočete! Adijo.“

Mešetar je izmeknil nogo iz snega, jo postavil nazaj v gaz in odšel.

Alena je bila kakor okorela od čuvstev, ki so jo prevzela v tem trenutku. Tudi ona se je napotila naprej, toda ni čutila nog in ni opazila, da ji je zdrknila kapuca z glave in so snežinke obelile njene lase. Ni videla gazi pred sabo, ne ledenih grud, ob katere je zadevala njena noga, videla je samo eno misel: Pomoč! Pomoč, da se otmem, da se iztrgam iz teh krempljev.

Zasopla je prihitela do šole, kjer jo je na pragu čakala Minka, takisto zavita v kapuco.

„Kam, Alenčica?“

„K tebi. In ti?“

„K Brestovi materi. Obolela je.“

„Obolela? Brestova?“

„Da! Spremi me!“

Aleni je izginil hipoma ves srd na Bresta, kakor iskra ji je bilo jasno, zakaj ga ni bilo, in z glasom, ki je trepetal sočutja, je izrekla:

„Kako je siromak nesrečen! Pojdiva!“

Učiteljici sta odšli, druga za drugo, v vas, ki je tiho počivala pod snegom.

Ko sta potrkali pri Brestovih, se je odzval samotni ženski glas v sobi. Mati je sedela na postelji, suhi prsti so se oklepali rožnega venca.

S težavo je dvignila starica trudne roke in se ozrla proti vratom. Ko je spoznala Minko, ki je snela kapuco in stresla sneg z nje, se je razveselila. Resne, zamišljene gube na licih so splahnele v radosti. Izpustila je molek na odejo in iztegnila roko proti učiteljici.

„Da ste prišli, gospodična! Kako ste dobri!“

Alena je obstala za vrati.

Minka je stopila k postelji in prijela z obema rokama za ponudeno desnico.

„Kako je, mati? Tako imate jasno in veselo oko! To je dobro znamenje. Ne bo hudega, kaj ne?“

Ob tem ji je že zrahljala blazine, s katerimi je bila obložena, popravila veliko ruto, ki je zdrnila starici z ramen, in ji pogladila pramen belih las, ki so ji silili na čelo.

Starica se je smehljala in jo gledala s hvaležnimi očmi, jo prijela vnovič za roko in govo-

čila: „Oh, gospodična, kako znate postreči! Kakor bi me sam angel božji potolažil, tako se prileže staremu človeku takale mehka roka, ki je tako pripravna kakor Vaša. Bog plačaj, gospodična!“

„Oj, mamka, kako se lepo šalite! Kmalu boste zdravi! Bolnik, ki je takole dobre volje, se naglo izkoplje iz postelje.“

„Bog Vas usliši! Veste, saj mi ni nič zato, če bi umrla. Samo zaradi fanta bi rada še tako dolgo živela, da se pririje do kruha. Samo zato. Potem se zgodi, kakor je božja volja!“

„Ali ni Ivana doma?“

„Je, seveda je! Uči se. Čajte, ga pokličem.“

Mati je segla po palici, ki je stala ob postelji in jo dvignila, da bi potrkala v strop.

„Takole se kliče! V podstrešni sobici je, da ima mir.“

Takrat se je oglasila Alena izza vrat, kjer je še vedno stala.

„Ne trudite se, mama, ga pokličem jaz!“

Takoj je odšla; v veži so zaškripale vegaste stopnice.

Takrat se je šele starica ozrla za njo in vprašajoče pogledala Minko.

„Je ne poznate? To je učiteljica pri Smrekarjevih.“

„Tako, tako! Je res nisem še videla.“

„Mati, ko sva same, mi povejte, kaj Vas boli. Morda Vam kaj pomagam. Sicer bo treba poslati po zdravnika.“

„Teža ne, zdravniki so dragi in pri nas nimamo. Komaj za opravke. Ampak Vi pa le pomagajte. Mnogim ste že. Vsi pravimo, take še nismo imeli. Rajni gospod Jakob so bili na ta način; prezgodaj jih je pobrala smrt.“

V tem je Alena potrkala na Brestova vrata v podstrešni sobici. Roka se ji je tresla in srce je bilo nemirno. Ko jo je Brest zagledal, ga je oblila rdečica, knjigo, ki jo je držal v roki, je hotel naglo odložiti, pa je zgrešil mizo, da je knjiga padla na tla.

„Zamišljen študent! Kako sem neroden! Oprostite, gospodična!“

Knjigo je pustil na tleh in se približal Aleni, ki ni zaprla vrat za seboj.

„S čim mi je čast, da bi Vam postregel?“ jo je vprašal nekam zmedeno.

„Z Minko sva prišli obiskat gospo mamo, ker je bolna. Iskreno sočutje!“

„Hvala lepa! Preprijazni ste! Upam, da ne bo hudega! Izvolite sestiti, pa ne zamerite, samo en stol imam. Delež slovenskega študenta so takele sobice!“

„Zahvalim! Pojdite dol, zato sem prišla!“

Okrenila se je ob vratih, za njo je stopal Brest.

„Pazite!“ jo je opozoril vrh stopnic.

Alena se je ozrla.

„Silno rada bi čimpreje z Vami govorila, če dovolite.“

„Prosim, prosim! Vsak trenotek sem Vam na službo.“

Spet so zaškripale stopnice, po katerih sta previdno stopala v vežo.

„Potem Vas spremim domov,“ ji je pošepetal Brest, preden sta stopila v sobo.

„Janez, poglej, Janez!“

Mati je z izredno krepkim glasom poklicala sina. Aleni je donelo ime nekam tuje, kmetiško. Nehote se je ozrla na mater in pogledala sina.

„No, mati, kaj naj pogleda Janez?“

Brest je ime poudaril, krož ustnic mu je zaigral ironičen smehljaj. Nato je podal roko Minki in se opravičil, obrnjen proti Aleni:

„Mati nočejo Ivana, ljubijo le Janeza!“

Starica je z živimi očmi ogledovala družbo in dobro razumela sinovo opazko.

„Janez si, da, Janez ostaneš! Kaj bi se pačil! Vidiš, sin, gospodična je prišla. Tako sem je vesela, da mi je kar napol odleglo. Ko mi prinese še zdravil, bom takoj zdrava!“

„Hvala, gospodična Minka! Vi ste preljubeznivi!“

Brest se je dvorljivo priklonil, krož ustnic mu je igral še vedno ironičen smeh, v katerem ni bilo vere v Minkino pomoč.

„Gospod Brest, to je moja socialna dolžnost in zaeno moje veselje. Zdravila resnično dam; res so nedolžna, ali včasih učinkujejo čudovito. In če ne bodo, poskrbim za zdravnika!“

Nekoliko očitka je bilo v teh besedah, ker Minka ni prezrla smeška krož Brestovih ustnic.

„Nič zdravnika,“ je hitela starica, vzela molek, ga obesila na žebelj poleg postelje in se skušala, vprta na komolce, upokončiti. „Ni ga treba, pravim. Jaz imam vero v Minko. In če ni vere, ne pomaga noben padar nič.“

Brest je zopet izkušal opravičiti materin konservativem. Ker je Minka ogrinjala mater in ji popravljala odejo, je govoril z Aleno.

„Z Bogom, mati! Jutri pridem!“

„Prosim, lepo prosim, gospodična!“

Brestovka je stiskala s koščenimi rokami Minkino desnico, kakor bi se upapolno oprijemala vrvi, ki jo dvigne z bolniške postelje.

Nato so odšli.

Mrak je legal silno hitro na zimsko pokrajino. Sneg ni več pršal v drobnih zrnih, začelo

je naletavati v debelih kosmih. Zaviti v kapuce so šli skoz vas. Pred šolo je Minka opozorila Bresta, da se ji zdi mati dokaj slaba in bo skoro gotovo treba zdravnika. Nato sta se Brest in Alena poslovila in krenila proti Smrekarju. Žive duše ni bilo na poti. Stopala sta polagoma, molče. Brest se je ozrl po poti nazaj in pogledal preko Alene naprej. V kolikor je mogel presoditi v mraku in metežu, se ni bilo nadejati popotnika ob tej uri. Zato je zagazil v sneg, da je stopal z Aleno vstric in je izpregovoril:

„Gospodična, ali se Vam ne zdi, da bi bilo to ugodno mesto? Ko bi mi razodeli, kakor Vam je želja.“

Alena se je za hip ustavila in se ozrla izpod kapuce v njegove oči. Nato je takoj nadaljevala pot. Noga ji je spodrsnila ob ledeni grudi, da je omahnila in se zadela ob Bresta.

Zadonel je njen smeh. Pa utihnil, kakor bi ga presekalo.

„Ali ni smešno, gospod Brest, da Vam moram vselej prav na tem mestu razodeti, kar me teži. Ponoči, v snegu. Ali ni smešno? Kakor bi bila hudodelca!“

„Tak je svet!“

„Neumen in hudoben!“

„Sodim, da bolj hudoben, nego neumen! Vsaj tukaj, v takem gnezdu.“

Aleno je zadnji stavek preplašil.

„Torej ste Vi tudi že slišali očitke zaradi mene?“

„Očitke? Kako mislite? — Pa ne, da bi Vas kdo — o, Alena, jaz nekaj slutim. Povejte odkrito!“

Brest se je nenadoma razvnel, razgrnil kapuco in iskal Alenine roke.

„Kaj je treba slutenj, ker vem, da Vam je vse znano. Vse me pika in zbada: Mara, Erna, Minka, Smrekarica! Vsi, vsi!“

„Zaradi mene?“

Brest je zategnil vprašanje z vzvišenim glasom, prijel Aleno za roko in se ustavil. Tudi Alena se je ustavila in ga pogledala v oči. Brest je videl skoz mrak, kako so blestele te lepe oči, orošene od solz.

„Da, zaradi Vas,“ je rekla s poudarkom. Toda to naj Vas ne briga! Molčiva o tem, ker se mi studi. Grozi mi nekaj drugega. Pojdiva!“

Brest jo je držal še vedno za roko in gazil z njo po snegu. Alena mu je razodela mešetarjevo pretnjo.

„To je brezmejna podlost! Takoj grem nad Smrekarja! Potem Vas obiščem v Vaši sobi — saj dovolite — in Vam povem, kar bom zvedel!“

„Le pridite! Dokažem, da se nikočar ne bojim!“

Luč iz veže je tedaj posijala na Aleno, ki je snela na pragu kapuco z glave. Na dvignjenem čelu so se črtale jezne gubice, kljubovalnost je sevala iz oči. Brest je bil zamamljen. Stisnil ji je roko, Alena je pustila svojo kakor apatična v njegovi, iz njenega pogleda je govorilo ta hip vprašanje: Ali si mož? Ali si tako močan in pogumen kot jaz? Dokaži!

Ko sta prišla vrh stopnic, je Brest potrkal na Smrekarjeva vrata.

Smrekar je sedel ob mizi golorok, zavihanih rokavov, in je z neokretno pisavo številil in računl. Ko je vstopil Brest, se ni takoj ozrl, ampak na glas mrmral: „Šest in sedem — šest in sedem je petnajst — in devet — in devet je — — —“ Ko je račun seštel, je zaklical Brestu, katerega je po glasu spoznal, še vedno zroč na številke:

„Kje Vas vrag nosi? Kakor bi se zalezli v jazbino!“ Nato je ropotaje odsunil stol od mize in mu šel naproti.

„Pozdravljeni!“

„Dober večer! Ne zamerite, da Vas motim!“

„Nič se ne bojte, se ne dam zlepa zmotiti! Doženem do konca, saj ste slišali. Sedite in povejte, kje ste tičali. Ob teh dolgih večerih bi že utegnili priti na kozarec pogovora.“

„Zares bi bil rad prišel! Toda zaril sem se v knjige — moram, in mati je obolela.“

„Tako, tako! Menda ne bo sile! Kako malo prehlajenje!“

„Ne vem. Staremu človeku je naglo zadosti. Učiteljica Minka sodi, da utegne biti nevarno.“

Smrekar je ob imenu Minke privzdignil obrvi, potem se zasmel, da je glavo nagnil nazaj in gledal v strop.

„Tudi Vi ste tako abotni?“

In se je zasmel še glasneje.

„Ne, nisem! Ampak nekaj prakse ima pa vendarle, ko se sili okrog po hišah.“

„Sili, da, to je prava beseda. Sili se ta ženska — kakor obad. Sicer pa upam, da jo vse to mine.“

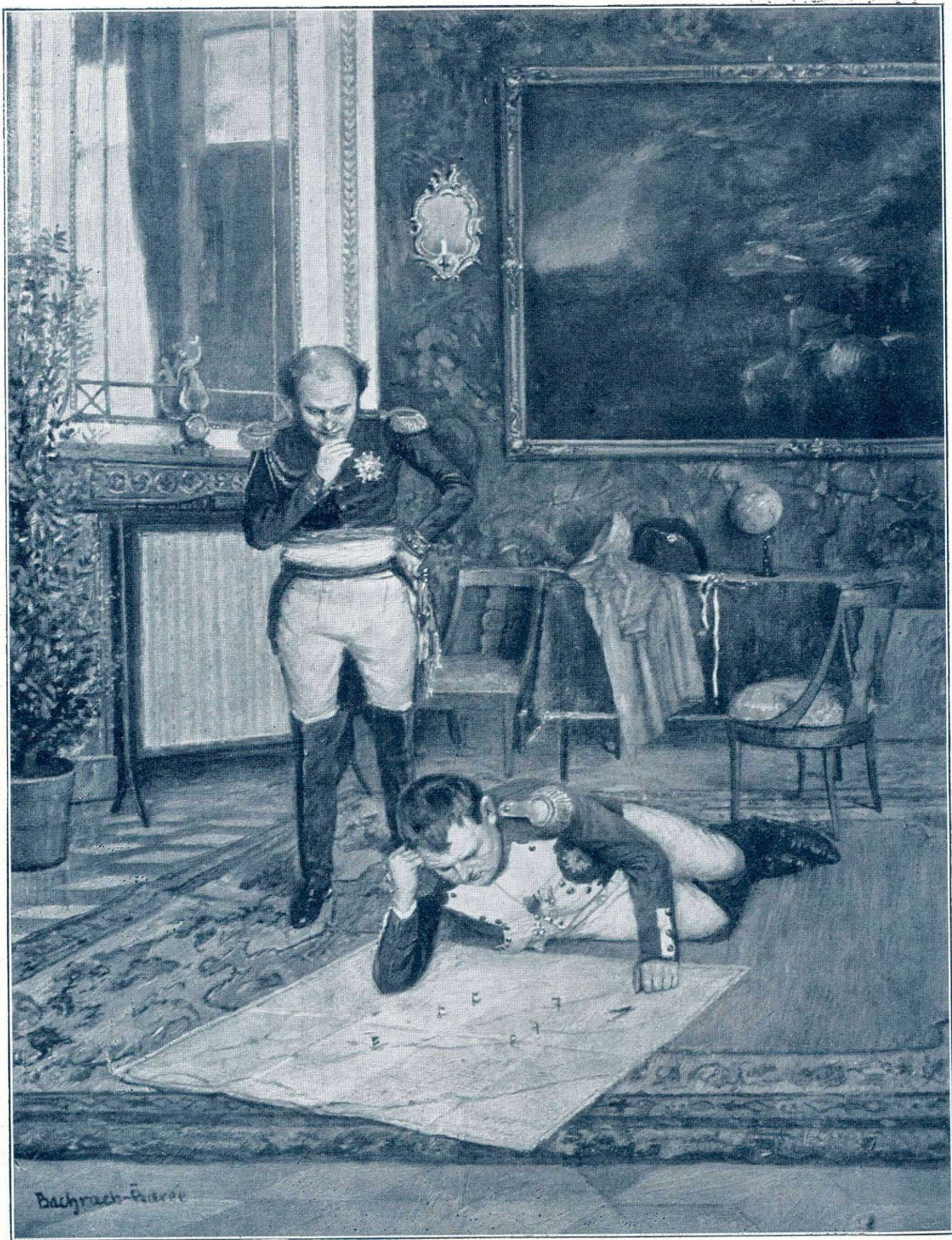
Smrekar si je začel odvihavati rokave in si je gledal na mišičave roke, kakor bi občudoval lastno moč.

Brest ni povzel pogovora o Minki, ampak nadaljeval:

„Dovolite, gospod Smrekar, nekaj bi Vas vprašal.“

„No?“

„Kako je zaradi tistega pisma na Strniško, ki se je izgubilo, s katerim je baje gospodična Alena nekaj v zvezi?“

E. BACHRACH-BARÉE:
NAPOLEON PRI VOJNIH NAČRTIH.

Na to vprašanje je Smrekar Bresta srdito pogledal, se nagnil na stolu naprej, zapenjajoč gumb pri rokavu, in bolj zarohnel nego izgovoril:

„Pismo? Kakšno pismo? Jaz nič ne vem o tistem pismu! Kdo Vam je kaj kvasil? Povejte ga! Tožim ga! Ali sem jaz poštar? Ali sem pismonoša? Kaj me briga, če se je izgubilo?“

Brest je bil v zadregi. S tako grozno odločnostjo je tajil Štefan, da Brest ni vedel, ali ga vara Alena, ali Smrekar.

„Ne zamerite, prosim, in nikar me ne umejte napak. Danes se je namreč tole pripetilo. Mešetar Jok in Alena . . .“

Brest je opisal in ponovil, kar je bil zvedel. Nato je pripomnil: „Gospodična je vsled tega vsa zbegana in razburjena. Ker vem, da je nedolžna, zato sem prišel prosit Vaše izjave, da jo potolažim.“

Smrekar ni niti za hipec preudaril, kaj bi odgovoril, ampak je takoj rekel:

„Mešetar je kanalja, pismonoša je pijanček. Če sta v precepu, se izvijeta iz njega. Poznam ju dobro. Jaz in moja hiša pa ne vemo o tem ničesar. Alena pa pravzaprav ni naša, torej me ne briga!“

Bresta je tak odgovor spekel, da se je vzburil v njem žolč in je srdito planil kvišku. Toda ker mu je bilo urojeno, da je hodil z vsakim po gladki cesti, se je premagal in vprašal mirno in dostojno:

„Ne zamerite, gospod Smrekar, še nekaj bi rad zvedel. Alena je vendar pisala naslov na Strniško in neko brzojavko. In Vi ste ji grozili, ker se je uprla . . .“

Smrekar se je začel bučno smejati, nagnil spet glavo nazaj in gledal hohotajoč v strop. Potem je nagloma vstal in stopil pred Bresta.

„Povejte Vi tisti svoji puncu . . .“

Brest je planil s stola.

„Gospod Smrekar, to si prepovem!“

Smrekar ga je potapljal po rami.

„No, no, no, povejte torej gospodični Aleni, da naj nikar ne razmišlja blaznih reči in naj pomni, da sem za take stvari odgovoren samo jaz — in nihče drugi. To ji povejte! Na svidenje v obednici ob čaši vina. Takoj pridem!“

Smrekar je odprl Brestu vrata v obednico, sam se pa vrnil k pisalni mizi in posedel ob njej brez dela, globoko zamišljen.

„Kako je?“ je vprašala Alena Bresta, ko je vstopil. Videla je na njegovem obrazu razburjenje.

„Bodite mirni in ne razburjajte se! Naj Vam to zadostuje. Ob priliki se še kaj pomeniva. Smrekar se smeje vsemu in trdi, da je blazno, če sploh kaj razmišljate o tej stvari, češ, da je za vse odgovoren sam.“

„Hvala lepa za trud, gospod Brest. Verujte mi, da je zame nekaj strašnega, ko sem tako sama, ko nimam nikogar, ne staršev, ne prijateljice — ne prijatelja . . .“

„Gospodična, to zadnje ni resnica!“

Brest jo je pogledal, njegove oči so čudovito žarele.

Alena je skomizgnila z rameni.

„Gospodična,“ Brest se je razvnel, — „za kar so Vas drugi, za to je zbodel sedajle Smrekar tudi mene. In prav zato, nakljubu vsemu svetu — tu moja roka! Gospodična, jaz Vas globoko spoštujem! Bodite prepričani!“

Segel je po Alenini roki in jo pritisnil na ustnice. — —

V obednici so se oglasili Štefanovi koraki.

„Sedaj moram k Smrekarju, ker me je povabil. Pojdite še Vi!“

Alenina roka je še počivala v Brestovi.

„Ne morem,“ je rekla in mu stisnila desnico.

Ko se je pri vratih ozrl, je Alena gledala za njim in mu zamahnila v pozdrav.

Brest je moral zbrati vso silo energije, da se ni pri tej priči vrnil, prijel to belo roko in z roko vred pritisnil na srce Aleno . . .

Naslednje dni se je polegel snežni metež, nebo se je razvedrilo in na belo ravan je svetilo z jasnega, čistega neba zimsko solnce, ki je v mirijadah lučk migotalo po srenu.

Pusti strahovi so odbežali iz Alenine sobice, srce ji je bilo čudovito radostno, vse polno še nikoli občutenega hrepenenja. Z Viktorjem se je sankala po bregu, vriskala in se smejala kakor razposajen otrok. Bližale so se božične počitnice, od doma so prihajala pisma, kako jo težko pričakujejo — in v njeni duši je vstala radost, da se prvič vrne domov k staršem, prvič v življenju ne več kot otrok, ampak kot zrela in izkušena ženska.

Ko se je nekega dne napotila proti šoli, so pridrsele po poti sani in obstale pred šolo. Iz njih je stopil okrajni šolski nadzornik. (Dalje.)

PESEM DELA.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Pa škrjanček poje
o pšeničnem zlatu,
poje kmetško pesem
meni, kmetu-bratu:

— Kaj, žanjica?
Kaj te moti mak?
Le nabrusi le srpič!
Kaj škrjanček
ni tvoj znanček,
mladi ti deklič,
da ne čuješ
pesmice njegove?

On prepeva
pesem dela,
ker je kmet;
mojo pesem
on prepeva,
ker je kmet, moj brat!

DEKLIČJE PESMI.

Zložil Bogumil Gorenjko.

1.

Ej, kar čez noč
pisani lončki so mi oživeli,
ej, kar čez noč
nageljni mladi so v njih mi vzbrsteli.

Ej, kar čez noč
prišel je majnik v polje,
ej, kar čez noč
prišel nemir je v srce . . .

2.

Grlica mi zagrulila
v somrak je tih,
deklica rože zalila
v lončkih drobnih.

„Kaj ti je, grlica,
s črnim tračičkom krog vrata;
kaj bi povedala
rada mi, ptičica zlata?“

„„Oj ne zalivaj
rožicam, deklica, cvetek ti moj!
Preden razgorel
v gredi zeleni se nagelj bo tvoj,
preden odprle
lilije bodo cvetove srebrne,
moral v tujino na boj
fantič bo tvoj!““

„Molči mi, grlica
ti ljubosumna,
ti hudomušna
ptička poredna!“

Ni ji verjela
deklica, lice rdeče,
v sanjah mladostnih
radostne sreče.

3.

Čula sem pesem polnočno,
žalno tako,
kot da jemal bi od doma
draži slovo.

— Kam greš, predragi, od doma
v daljni tja svet?
Ves brez ljubezni, predragi,
daljni je svet!

Pa izzvenela je pesem
v tiho polnoč;
težko mladenič poslavljal
se je od koč . . .

4.

Med pšenico mak
nič več ne žari,
kot je prejšnje dni
ko je bil še on!

Šel je čez polje,
radostno srce,
za klobukom cvet
iz gredice moje,
kosico na rami,
in zavriskal je,
da je med gorami
se lovil odmev.

Pa prišel nekdo
z ostrejšo kosô,
pa pokosil njeга,
rože moje z njim.

In več ne žari
se kot prejšnje dni
med pšenico mak,
in ne veseli
srp devojke več
kakor prejšnje dni.

ČRTOMIR IN BOGOMILA.

Novela. — Spisala Lea Fatur.

I.

Nad Ljubljano migljajo zvezde. Noč je poletna, vonljiva. Visoko kipe zvoniki cerkva, križi na njih se bližajo zvezdam. Tiho je mesto in barje, tiho se plazi Ljubljanica med vrblem in barjem, negibno stoji drevje, ne gane se trava, ne oglasi ptica. Barjan hiti iz čolna na dom. On ve, kaj pomeni ta tihota: Ročna noč je. Raz Krim plavajo, nad Mirnim vstajajo, po barju plešejo bele megle, se izpreminjajo, goste. Zli duhovi so to. Maliki, ki so jih častili nekdanj to. Zbirajo se ročne noči, groze zvonikom in cerkvam: Ne boš svetilo več dolgo v višino in daljavo, pozlačeno znamenje naše sramote! Mladi vitez — krščanstvo — ki je prepodilo zmaja poganstva, ta mladi vitez se je postaral, stari zmaj se je pomladil. Zvonovi močno glasi, ne boste budili več dolgo k molitvi! Pride čas spoznanja. Tedaj bota naša razum in srce človekovo, naša bota dan in noč. Slajšo pesem nego je vaša, zvonovi, zapojemo mi ljudem: o svobodi uživanja. Pojoč zagrnemo s cvetjem razpad in smrt, da bo drvil človek slepvanje, ko ga ne bote več dramili, zvonovi močno glasi . . .

Mirno poslušajo zvoniki pretenje: Zbirajo se zli duhovi in prete tako že stoletja. Toda pri miglja danica in zvonovi se zganejo; zmagovito hiti po mestu in barju, od gora do gora, do vrhov sneženih planin, budi in kliče pesem njihova: Zaman, o temne noči, je vaše pretenje! Bežite, megleni zmaj nevere! Gre po svetu, gre po mračnih vaseh in mestih zvonov glas, prodira skoz zaprta vrata in okna v odprta srca: Ave Maria!

Ave Maria! Ljubljeni glas! Strah sanj beži. Trudne oči izpregledajo, roka, še težka, se bliža čelu, usta zašepečejo: Zdrava Marija!

Ave Maria! — Zvonov glas je prodril v sobico šentflorjanskega predmestja. Mati je odprla trudno oko, sklenila roki: „Razsvetli, Marija, um mojega sina.“ — Ave Maria! V sobici poleg materine je planil iz mučnega sna sin, se ozrl v jutranji mrak in siknil: „Prokleti zvonovi! Kako dolgo še!“

Ponosen mladenič je to. Uporno samozavest mu rišejo navzgor sileče obrvi na visokem, vzbočenem čelu. Uporni so gosti, v zatilniku na metlo pristriženi lasje, ki se zavijajo na čelu in ob ozkih sencih; uporen in mogočen je ravni, podvinjeni

nos. Ali pod njim so se povesele brčice na žalostna usta; na nežno zarisani, skoraj dekliški bradi, ni moštva, na upadlem, podolgačem licu ni rdečice zdravja. Velike kolute pod okom kažejo, da beži mladeniča spanje mirnih in zdravih duš; zastrta zenica z bledomodrim robom pripoveduje, da ni še našel harmonije med zunanjim in notranjim svetom. To je dr. Niko Črnič, filozof in pisatelj.

Ave Maria! — Drug za drugim se oglašajo zvonovi, glasniki trdne, ponižne in upajoče vere — zmagujoče vere, Niko! Prelepo poje svetega Jakopa zvon, odgovarjajo mu trnovski, frančiškanski, mogočno, s polnim glasom oni v stolnici.

Skoz vrata, ki ločijo mater od sina, prihaja njeno glasno šepetanje: „In Beseda je meso postala“ . . . Mladi doktor stisne usta. Skrivnostne besede — kako so delovale nekdanj nanj! Zdaj je zatonilo vse. Poezija krščanskih resnic mu je postala laž, in te laži, ne bote je več dolgo oznanjali, zvonovi!

Jezno zasikne v zenici, pogled se ustavi blizu edinega okna, ob mizi, ki se že nerada opira na podvinjene, z zmajevo glavo okrašene noge. Na njej leži kup knjig in spisov. Le-ti bodo pomogli, da bo odzvonilo zvonovom in lažem za vselej . . . Ali od brezverskih spisov na mizi se mladeniču nehote posili v spomin, kako je bilo, ko je gledal to mizo v otroških dneh. Tedaj je hodil v prvo šolo; živel je še oče, živel sestra in brat Miro. Mati je kupila mizo v starini. Postavila jo je sred sobe in razlagala možu, otrokom in sosedam: „Poglejte! Taka miza, pa samo štiri goldinarje! Miza iz črešnjevega lesa. Velika je, lahko bomo sedeli vsi pri njej; raztegne se in skrči — pogledajte, tako!“ — In veselili so se vsi velike mize. Mati je jemala dijake na hrano, da je laže plačevala stanovanje — saj so rastli otroci, draginja in potrebe. Mati pa je zapala, se trudila rada: Saj ne bo vedno tako. Ali kakor je prevarilo življenje ubogo mater, tako jo je prevarila tudi miza. Pokazalo se je kmalu, da je vegasta, treba jo je bilo podlagati. Tako je stala v sobi dolgo vrsto dni — dokler niso polagoma izginjali od nje ljubi obrazi . . . Prvi je šel oče . . . Letanje po stopnicah mu je prineslo pljučnico. Na njegovo mesto je sedel nov dijak. Materi je

bilo živeti z malo penzijo, Niko je bil šele v tretji šoli. Mati se je ločila od očeta s tolažbo svidenja onkraj groba; v sanjah je videvala mnogokrat rajnega moža in vsakokrat je potem molila: „Gospod, če nemara še trpi v vicah, reši ga! Marija, pelji ga v sveti raj! Tam se zopet vidiva!“

Uboga mati! Nikdar in nikjer ga ne boš videla več! Iz njegovega prahu zraste morda trava, morda cvetlica? Kaj vemo mi filozofje, ki vemo vse, kaj vemo o tajnih poteh življenja?

Druga je izgínila od mize starejša sestra. Sključila se je prezgodaj pri šivalnem kolovratu. Dolgo je budil Nika njen suhi, votli kašelj. Ko je umolknil — je bilo prazno in tiho — in tihota je legla težka na srce. — Mati se je tolažila, da pride angel po njo, da jo je vzela volja božja.

Uboga mati! Kako je prazna tvoja vera!

Tretji je izgínil od mize Miro. Duša polna poezije, očesi polni duha, krasni rjavi zvezdi, kako sta žareli še v poslednji uri! Bil je nadarjen fant, takrat v četrti šoli. Budil je lepe nade; a že se mu je bližala skepsa, dvom o življenju . . . Da je živel, morda bi bil zdaj na Nikovi poti, na poti obupnosti. Toda Miro se je rešil. Še je sklepal roki ob glasu zvona in umrl je s križem na ustnicah. In mati se je tolažila, da je tako lepo umrl . . .

Uboga mati!

Četrta je izgínila od mize mlajša sestra, nežnopolta, plavolasa Nika. Hodila je v drugi letnik pripravnice, ko ji je čarala potuhnjenka jetika rdeče rože na lice. Mati se je veselila hčerinega navideznega zdravja — ali tiste rože so bile rože smrti. V blodnih poslednjih urah je iskala sestra vedno svoj beli, od prijateljice ji podarjeni rožnivenec. Trpela je silno. Vzelo ji je besedo, iskala je nekaj z očmi. Domislila se je mati, da želi morda duhovnika. Prihitel je vedno pripravljeni tolažnik in prijatelj bolnikov, ki je spremil tudi brata na težki poti. Prihitel je župnik Martin in umirila se je umirajoča ob njegovi molitvi; s trepetajočo roko je pokazala vsem križ, stisnila ga na srce in umrla.

O vem, sestra moja! Hotela si reči neverni in razdvojeni duši: Glej, v tem znamenju umrjem, da zopet vstanem v njem! Uboga sestra! Dobra je tolažba ob taki uri — toda ti ne vstaneš nikdar! . . .

Tedaj je štel Niko devetnajst let in je bil v sedmi šoli. Svoji sestri v spomin je napisal črtico o junaških dušah, ki gredo v smrt velike v veri, trdne v upanju, nepremakljive v zvestobi. Črtica je prišla v dijaški list, obudila je zanimanje tovarišev. Bilo je mnogo vprašanj po pisatelju, še celo

iz Prage je vprašal mlad filozof po njem. Tovariši so se zedinili v mnenju, da je Niko velik talent, da prihajajo Sloveniji boljši časi. To ga je ojunačilo; poslal je nato svojo črtico v javnost. In ko je želel priznanje tovarišev, ko je slišal vzpodbudne besede starejših znancev, tedaj se je spuščal dalje, na podlistke in povesti; glava mu je kar šumela načrtov in misli. Profesorji so ga svarili: Ne preveč, ne prehitro! Matura je prva! Potem spoznanje življenja. Le počasi, previdno napredujoč postanete res lahko priznan pisatelj. Zakaj pri nas je veliko poklicanih, pa malo izvoljenih.

Morda so imeli prav profesorji, previdni in strogi možje. Toda Niko se je čul že tolikokrat počaščenega z imenom veleuma, da so šle take besede in svarila bolj mimo njega. Čaka naj, ko ga je kar raznašalo navdušenje, ko so mu v spanje sledile bujne slike — med njimi ena, mila in krasna, ki ji ni vedel ne pravega obraza, ne imena, ki mu je lebdela pred dušnimi očmi, ne da bi jo mogel prijeti. Zdelo se mu je samo, da jo pozna že dolgo . . . Bila je to bela slika nje, ki jo je iskal na dijaških plesnih venčkih, na izprehodih, v samoti; nje, ki mu je branila, da bi se spuščal lahkomišelnost v znanja, da bi zagazil v beznico —; kajti nobena onih deklet, ki so spuščala mreže svojih pogledov za prihodnjim možem ali tudi samo za čestilcem — nobena ni nosila nadzemske črte njegovih sanj.

Matura je šla po sili. Veleum ni željan odlik. Nastalo je vprašanje, kam? To se pravi: Nastalo je to vprašanje za njegovo mater in druge ljudi — zanj ne. On se je hotel posvetiti popolnoma in samo pisateljevanju. Mati je snovala in pričakovala še vedno, da se odpočije nekoč pri sinu župniku. Do osme šole se ni branil Niko, dasi so ga napadali včasih, po navadi mladih ljudi, različni dvomi. Toda zdaj so ga svarili drugi: Ni za inteligentnega fanta, da se zakoplje v bogoslovje. Dovolj mladeničev nam je že ugrabila moč nazadnjaštva. Kaj bi počel narod, da izgubi takega veleuma? Narod — paradna figura naših egoističnih teženj — seveda ne bi mogel preboleti take izgube!

Mati je prosila sina, naj izpolni njeno željo. Prosila je tudi góspé nekaterih rodbin, kamor je zahajal sin, naj mu svetujejo na pravo pot. Pomilovalen zasmeh je bil njen delež: Kaj ustavlja svojega sinu na poti slave? Ta in oni je nesrečen, ker ga je silila mati v neljub mu stan . . . Tedaj je stisnila revica oči, da ne vidi več pred seboj belega župnišča. Izročila je Bogu tudi to poslednjo nado in prosila, da bi ostal sin vsaj dober in veren.

Nagovarjala je Nika, naj ne trati časa, naj si poišče službe pri železnici, pri pošti ali pri sodniji. Sin se je smejal: Kako naj se upreže pisatelj v težki voz prozaične službe? Hotel je živeti pisateljevanju — upal je, da bo tudi živel od pisateljevanja. Zopet so ga svarili profesorji in mu priporočali univerzo in službo: Učenje in razmišljanje, velikomestni milje — vse to bo prava podlaga pisateljevanju, stalna služba pa mu bo trdna opora. Priporočali so mu modroslovje, svetovali, naj gre in naredi vsaj doktorat iz te vede. Niku je končno dopadel doktor pred lastnim imenom — to se bo pač imenitno bralo: Spisal dr. Niko Črnič! — in se je napotil po doktorat.

II.

Dež je padal v debelih curkih, vozovi so drdrali po ozki ulici, blato je kropilo velika okna, v katera so se ozirali mimoidoči. Na pragu hiše je stal postrešček, v veži kovčeg, lesen in boren — kovčeg slovenskega abiturienta, ki se odpravlja z doma na doktorsko pot.

Pri vegasti mizi si je podpirala mati glavo in je skrivala solzni obraz v pripas. Dva prvošolca, ki sta prišla ravnokar s kmetov, sta strmela v mladeniča, ki je naredil že maturo, ki je že pisatelj, ki se odpravlja tako daleč, oj mnogo dalje nego je od njihove vasi do Ljubljane. Njima se še niso posušile solze slovesa, kako težko mora biti šele njemu?

A ni mu bilo prehudo, Niku, tisto deževno popoldne, ko je zapuščal prvič mater in dom. Kaj je mati, ako tudi revna in preprosta, kaj je človeku domači kraj, to je občudil Niko šele tam, ko so gledale vanj tuje hiše, tuji ljudje. Pri slovesu se je pa držal možato: Imel je dvajset let, zdrav je bil in neizkušen. Korak je namerjal na pot slave in — če bo prav — tudi dobička. Moško je rekel materi: „Ne jokajte, mati! Preživim se in še Vam kaj pošljem. In ko končam, pobijemo to staro ropotijo, gremo iz predmestja na glavni trg, v novo hišo, v svetlo, udobno stanovanje; tam Vam bom najel deklo, da bote živeli kakor gospa.“

„Kaj to! . . .“ je jecala solzna mati: „A pravijo, da boš izgubil vero v velikem mestu . . . Ni mi do tega, da bi bila gospa . . . Vajena sem hudega, a najhujše bi bilo zame, da se izneveriš Bogu . . .“

„Čemu poslušate vsako babše in si težite srce,“ je odgovoril Niko in odšel v deževni dan. Naglih korakov je hodil, komaj ga je dohajal postrešček, naglih korakov, da bi prišel čimpreje iz tesnih

razmer in malenkostnega obzorja domovine, ki mori veleume in ustavlja vsak polet duha. Lipe na Resljevi cesti so kimale odhajajočemu, tivoljski kostanji so gledali nevoljno na vlak, ki je odnašal toliko njihovih zvestih tovarišev.

Prve dni v velikem mestu je toliko novega, da ne prideš k sebi. A kmalu se oglasi moreče domotožje: Kje si preljuba, kranjska dežela, bele planine, mične vasi, tihi obrazi za zelenim rožmarinom, znane, zlate duše, kje ste? Domači glas! Kako se te razveseli žejna duša, kako se čuti Slovenec šele na tujem Slovenca. — „Izgubil boš vero,“ je trepetala sluteča materina duša — in res: Oni visoki, zlati oltarji, na katerih so stolovali materini svetniki, kako hitro so se rušili pod streli topov moderne filozofije. Nastala je praznina v Nikovem in v drugih mladih srcih. Napolnili so jih z oboževanjem vede, narave, umetnosti, človečanstva. A zdelo se je, da ne zadoščajo ta mašila. Zato so se mladeniči vdajali tu pijanstvu, tam razuzdanosti . . .

Ubogi mladeniči! Bivajoč od doma so pozabili pravega bistva slovenske duše — globoke vernosti. V zakajeni beznici so se shajali, pili, kadili in kleli „mračnjaštvo“ svojega naroda.

Tačas je bila namreč že zrastle na Slovenskem četa, ki si je bila pripravljala tla s tihim, neumornim delom. Vstala je močna in silna — da obrani „krst častni in svobodo“ svoji domovini. Nanjo so predvsem letele zabavljičice in kletvine Nikovih sošolcev.

Niko je zahajal sicer redko med te vrste tovariše. Ni ljubil praznega zabavljanja. Pač pa je sklenil z drugimi vred, da poizkusi rešiti, kar se da rešiti iz teme; njegovi somišljeniki in on hočejo odpirati neukemu ljudstvu oči s predavanji, knjigami in gmotnimi podporami. Toda našel je malo sodelavcev in on sam ni prav vedel, kako naj se razvije nameravano delo; predvsem ni bil za to, da se napada in sramoti vera. Takrat še ni sovražil glasu zvonov. Prišlo je polagoma. Mati mu je pisala večkrat z nerodno, težko roko; izpuščala je cele zloge, vsako ločilo — vendar je sin razumel materino zlato dušo, njeno skrb. Pošljala mu je potic, domačega kruha in sebi od ust pritrganega denarja. Treba je bilo. Kajti ni se živelo na Dunaju od obljubljenih podpor in od umišljenih honorarjev. Pisateljevanje se je ustavilo ob razmotrivanju toliko drugih stvari; misel je podila misel, osnova osnovo — in čas je hitel. —

Prihajali so skupaj ti mladi možje in se pogovarjali o položaju v domovini. Dolgolasi Pepič, ki je obetal, da postane slaven kipar, jurist Jadran,

ki je govoril samo o narodnem gospodarstvu, in slikar Radovan, ki je želel prekositi Rafaela.

„Kranjsko je zagrnila taka tema, da je ne razsvetli niti tvoja luč,“ je zbodel Pepič Nika.

„Kaj bo ta,“ je menil malovažno Radovan; „nam je treba Črtomira, ki bi peljal pogansko vojsko nad črne roje. Toda naši Črtomirji so vsi enaki — ta za službo, ta za žensko — pa se izneveri.“

„Le molči,“ mu je oponesel Pepič, „saj se boš tudi ti: Oltarne slike so delo, ki pri nas še nekaj nese.“

Radovan je vzdihnil: „Ali umeješ ti, Jadran, kako je modernemu človeku pri duši, ko slika laž? Kajti vsi ti Kristusi in svetniki, kaj so drugega nego sama laž?“

Resno je pokimal jurist: „Moderne slike Kristusa in svetnikov so res laž in zato ne obujajo nobenega čuvstva v preprosti narodovi duši. Vsi ti Kristusi so samo človek, Vi ne morete več ustvariti božanstvene slike, ki bi dvigala duha. Ni več vere v to, kar delate, kako naj bo delo umetnina? Tudi Vi, pisatelji, ste izgubili polet. Materija vleče k tlom. Zdi se, da smo zapravili vsak čut za umetnost, in ravno zato ni bilo še nikdar toliko kričanja o njej kakor naše dni. Vse se prereka, kaj je lepo? Iz narodnogospodarskih ozirov moram samo obžalovati, da smo izgubili narodni umetniški čut, da smo nastopili pot, po kateri nam ne bo sledil narod...“

„Kaj pridiguješ?“ je zakričal Radovan. „Mi hočemo izobraziti narod, mi ga hočemo iztrgati iz verig mračnjastva...“

„Poderite cerkve, prelijte zvonove, postavite na griče kipe svobode, ljubezni!“ je deklamoval z vinjenim glasom kipar.

„Prelijte zvonove, vlijte topove, da branite dom zoper nasilje močnejšega! Nered požira povzročitelje nereda — kje je gospodarska modrost?“ se je razburil Jadran in si popravil zapestnice, kakor da misli pomesti gospodarski nered.

„Kaj govoriš, da zaostajamo pisatelji?“ se je razvnel tudi Niko. „Kaj se ni razvil naš jezik zadnje desetletje do nepričakovane višine in lepote? In kaj nas ni cela vojska mladih?“

„Cela vojska vas je, da,“ je povzel ironično Jadran. „To je ravno: Veliko poklicanih... Začnete, a kje ostanete, kadar bi moglo prinašati Vaše delo, oplojeno od izkušenj življenja, šele pravi sad? Ne tajim, da se je razvil jezik. Lep je, res. Lep in krasen je naš jezik. Žal pa, da zakriva vaše melodično žuborenje nedostatek idej. Kje so naše vodilne ideje? Kje je delo, ki bi dalo narodu poleta, upanja, vztrajanja? Vi razdirate. Kje nam

je drama? Še je najlepša ona, katero nam je naslikal Prešeren...“

„Kaj! Črtomirja? Postaviti ga v zgled? Zdaj te poznam, Jadran! Ti si reakcionar, ti boš zlezel kmalu pod klop. Prešeren je videl gotovo v duhu našo dobo in pokazal nam je žalostnega junaka. Da nam ni nikoli zapustil tega spomina sramotne slovenske upogljivosti!“

Silno se je razmahnil kipar, toda prijemalo se ga je vino, napadal ga je spanec, uklonil je glavo. Radovan in Jadran sta pila pogumno dalje na slavo domovine in umetnosti, na pogin črnih vran, ki prete Kranjski pogubo. Pisatelju modroslovcu se je stožilo, molče je zapustil tovariše. Sprejela ga je temna ulica, sprejel vlažni vzduh jesenske noči. Redko so gorele luči po ulici, redko so stale zvezde na nebu. Niko pisatelj se je ozrl na jug. Tam trepeče zvezdica, v njo se ozira morda materino oko. Na domovino, na skromno in ljubo, gleda ona zvezda. Da bi ji naznanjala slavo njenih sinov! Da bi izšel iz te male krpe, ki je tako borno mala na zemljevidu, da bi izšel iz tega naroda, ki nima prave zgodovine, da bi izšel nov rod, ki bi prekvasil vse Slovane z mislijo edinstvi in bratstva, in začela bi se nova zgodovina, nova doba...

Hladno je zavelo od severa in opomnilo Nika, da se spušča v meglene fantazije. Toda kaj niso to lepe fantazije? Kaj bo govoričil trezni jurist, ki gleda in pozna samo številke! Duh pesnikov sluti, kaj prinese prihodnost, beseda pesnikova to prihodnost snuje, pripravlja ljudi nanjo. Seveda nam pesnik ne sme kazati Črtomirjev — Črtomirji rušijo slovanstva stebra stare, te Rimu prodane duše ne bodo razumele nikdar slovanske misli in poslanstva! Pač je Bogomila najnežnejša slika vsega pesništva, ali kaj nam je hotel povedati Prešeren ž njo? Zatajevanje in uklonjenje pod križ naj rodita velikost posamniku in kraljestvu? Beži, Prešeren, tak nauk ni za našo dobo! In vendar! Kako moč ima ravno „Krst pri Savici“ do mladih, do vzletnih duš! Ko ga je čital Niko prvič, so mu ostale visokopoletne besede neizbrisne v spominu. Kako ga je pretresel dušni boj junaka, ko stoji premagán, vendar ne ponižán ob slapu Savice! Ne premağa ga sovražnikovo orožje, premağa ga Bogomilina nežna ljubezen, premağa ga resnica, ki zveni iz njenih besed, premağa ga ljubezen do domovine, ki bo, pod znamenjem križa, varna tujih napadov. O, lepa je vajina ljubezen, Črtomir in Bogomila, vredna, da je nadahnila prvaka pesnikov k slavospevu, ki je postal slavolok njegovega spomina. Da bi nam postavil kdo na oder ta dva junaka...

Kesno se je vrnil Niko tisto noč v stanovanje. Ž njim je bil boj za Karantanijo, ž njim sta bila Črtomir in Bogomila. Sledili so mu v spanje, govorili so vneto, prepričevali so drug drugega. Ko se je poslavljajal premagani junak, mu je rekla bela Bogomila: „V poznih vnukih bo vstal pevec, ki bo opeval najino ljubezen, Črtomir . . .“

„Ti ležiš, zaspana duša, ko se navdušujeva midva vso noč za umetnost? Imaš še kaj kranjskega brinjevca?“

Tako sta prilomastila k Niku tisto jutro Pepič in Radovan in sta prepodila lepe slike drame, ki naj bi bila Črniču trajen spomenik slave.

III.

Ne vrne se več rada poezija, občutljiva in nežna, kadar jo prepodi proza s tako osorno besedo. Izginile so lepe slike, zavest, ki je navdajala pisatelja, da pokaže svetu in Jadranu, da je zmožen ustvariti tudi Slovenec kaj velikega. Nika je prijelo nekaj čudnega. Čez dan so lebdele nejasne slike pred njim, ponoči so stale ostro začrtane okrog postelje, izginile so, kadar je odprl oči. Čutil je, da ne bo dosegel višine pisateljskega hrepenenja. Videl je, da uničuje resnica, kar je ustvarila domišljija, in vedel je, da mora podpirati in prekvasiti resnica vsako delo. A resnica se mu je umikala. V domovini pa so kritikovali. Očitali so mu meglenost, površnost in nezrelost. Pisatelj se je čutil užaljenega: Nehvaležna je domovina; On strada in se trudi za narod — a narod! — ni čuda, da ne rodi tak narod velikih mož — saj jih ni vreden. In če bi jih imel — jih ubije. Pustil bo Niko vse in šel med pometače, ki žive brezskrbno, krasno življenje. Če se upa pasant kritikovati jih, mu zametejo oblak prahu pod nos, ob pisatelja se pa dreza in obreza vsakdo. Vse bo pustil, kakor so pustili drugi, kadar so si stekli doktorat in dobili službo. Tako je grozil Niko, ali prijatelji so ga ustavljali: Kaj bo rekel narod? Pusti kritike, naj kritikujejo, to je njihov posel. Kdo se meni zanje? Kritike so mnenje poedinca, ki je nanj vplivalo razpoloženje pri čitanju, osebna zavist ali slaba prebava. Nad slovensko revščino se ni uspel še veleum. Pisatelj ne more, kakor bi hotel, ker ga tlačijo malenkostne naše razmere — sicer bi bili doživeli pri nas že prava čuda. — Niko je uvaževal take in enake besede in ni šel med pometače. Skrbel je pa, da je prišel čimpreje pod doktorski klobuk. Nekega lepega dne so oznanili časniki domovini pomembno vest: Vrši se promocija . . .

Pred njim so šli čudni glasovi v domovino. In niso mu zvonili, ko je prihajal, da predrami in reši narod, in niso ga sprejeli odprtih rok. Starejši gospodje so ga motrili ironično, mlajši zavistno: Eden več, ki išče kruha . . .

Še mati, ona, ki je trpela toliko pomanjkanja zanj, ga ni sprejela s posebnim veseljem. Plaho je motrila sina, plaho ga je izpraševala . . . Smejale se je osorno: „Dovolj sem star, mati . . . Ako verujete, ne branim Vam . . . Jaz ne morem več. Nebesa — ni jih. Prostor, v katerem plava nebroj od vetrov slučaja nanesenih svetov, ni dom Boga, ne bogov. Pekel — ni ga. V osrčju zemlje gori ogenj, ki ugasne v teku časa. Ogenj pekla gori samo v našem srcu. Duša — ni je. Zavest, da živimo, to je vse. Vse, kar je, je gnilo, treba je podreti, uničiti, in sezidati novo. V novem svetu ne bo revščine, mati.“

Jokala je mati, uboga žena. Molče je stregla sinu, ki je nosil na sebi pečat pogubljenja. Pravili so ji, da piše strašne stvari. Sram je je bilo Boga in ljudi, jokala je in molila. Lepega stanovanja, prijetnega življenja ob sinu ni bilo, s strahom je jemala, če ji je prinesel kak denar: Če ne lepi na tem denarju poguba pohujšanih duš . . . Dijake je morala odsloviti, da ima sin prostora in miru — zdaj leže na vegasti mizi njegovih spisi, zdaj mu roje po glavi misli, ki bodo prenovile svet . . .

Zvoni, zvoni. Niko stisne glavo v blazino: Prokleti zvonovi! Prelijte jih v topove, postreljajte in porušite vse, kar se ustavlja novemu redu. Prokleti zvonovi! Zvonijo kakor njemu v zasmeh . . . Rekli so mu, pravijo mu prijatelji, modri možje: Poišči si službe! — Niko se je obotavljajal, a uvidel je sam, da se ne more utopiti v revščini. Začel se je lov na službe. Tu ga je priporočil ta, tam oni. Vsak je obetal, da poskrbi, da dobi mladi pisatelj službo, v kateri mu bo možno bogatiti našo literaturo. Ali! Skoro se je zavedel, da bi moral zatajiti samega sebe, ako bi dobil tako ali enako službo, spoznal je tudi, da ginejo v mladih ljudeh prevratne ideje, kadar dobe kos kruha in se jamejo bati zanj. Pa mu tudi niso hoteli dati nikakršne službe. Namigavali so mu, da se je preveč izpostavil; oženi naj se in uredi tako svoj kredit. Zakon in premoženje dasta možu neko podlago, na kateri bi dobil potem službo. Oženi naj se. Niko ni mislil na tako jasno rešitev položaja. Že so mu iskali, svetovali in izbirali nevesto. A nobena ni bila zanj in on ni bil za nobeno. In če bi tudi bila ženska zanj — mlada glavica se zaljubi v pisateljsko slavo — toda to ne odločuje vedno. Ženitev je kakor vojna, v kateri izkuša drug drugemu iztrgati več koristi. Če ima hči kaj

MAKOWSKY: BOLJARSKA SVATBA.

dote, gleda mati tudi, kam jo da in komu; če je mati slepa, so tu prijatelji, varuhi, ki imajo odprte oči. Pisatelj, ki hoče biti na Slovenskem samo pisatelj, je izobčen iz liste priporočljivih zakonskih kandidatov. Vpoštevalo bi se pač veliko premoženje, bogati sorodniki — a!i kdaj je imel slovenski pisatelj veliko premoženje in bogate sorodnike! in da bi imel take sorodnike, kaj ga ne bi zatajili — reveža pisarja? Premoženje in služba — to velja pri nas, človek uživa toliko ugleda, kolikor zasluži denarja. Take razmere seveda niso mogle roditi pri Niku posebnih, velepoteznih del... Potreba najnavadnejših reči potlači najvišji polet duha. Kar je spisal Niko, je šlo za stare dolgove; novi predjemi so čakali novih del. Kritika pa je sprejemala neprijazno spise, ki so nosili pečat naglosti in pisateljevih potreb; brezobzirni uredniki so mu vračali poslane stvari s poučnimi opombami. Toda če bi ga kritikovali samo pri stranki, ki je bila od nekdanj sovražna svobodni duha —; a nepoznani kritiki so se oglašali v lastnem taboru. In mati je jokala tolikrat: „Pravijo, da so tvoji spisi pohujšljivi, prepovedani so po šolah... O, da sem doživela to od svojega sina...“ Večkrat je pritisnilo mladega duha k tlom, večkrat se je vprašal, če ni bolje, da postane hinavec med hinavci in laže za kos belega kruha. Ali vselej je dvignil zopet uporno glavo, vračala se mu je vera v lastno moč, zavedal se je zopet, da spiše delo svetovne slave. Naj le bije prava ura — umolknile bodo zavistne in okorne duše, on pa bo zrl raz višino svoje slave pomilovaje na ves svet. Dozoreti mora sad, počakati je treba, da pride, kdo ve odkod in kako, zunanji vtis, ki razreši, kar vre in šumi v prsah in možganih. — „Treba ti je, da se zaljubiš,“ so mu govorili prijatelji. „Ti ne čutiš sam, ti ne čutiš živo, torej nas se more ogreti, kar nam nudiš. Ljudje bero radi o ljubezni, o dolgih objemih in blaznih poljubih. Ti pa govoriš vedno o nekem delovanju, a ne poveš, ne kaj, ne kako... Piši rajši o ljubezni.“

Niko se je smejal težke duše. V koga naj se zaljubi? V koketo, ki zna samo obračati oči in zavijati lase na najmodernejši način? V žensko, ki je duhovita in vsled tega zaljubljena sama v sebe? V žensko, ki je od sebe vrgla vero, balast prosvetljenim dušam? V žensko, ki sedi pokorno za ognjiščem, kuha in krpa in čaka moža? Tak vzor ni bil zanj. Še je lebdela pred njim bela podoba njegovih sanj — nobeni podobna je odganjala vsako drugo žensko sliko.

Bilo je na sv. Rešnjega Telesa dan. Ulice so se ogrnile z zelenimi vejami, okna so se ozaljšala s cvetjem in svečami, stare mamice ljubljanske

so izvlekle svojo poročno obleko iz omare, možje črne suknje, svetle svetinje. Bil je dan lepote. Kot beli oblakci so hodila semtertja dekletca razpuščenih las, sveče v rokah, posebljena nedolžnost. V postelji je poslušal Niko slovesni glas zvonov, korakanje in hitenje ljudstva po ulici, materino ropotanje po kuhinji. Rano je bila mati vstala, kakor je bila vedno njena navada ta dan. Niko se je spominjal, kako je včasih klicala očeta in otroke — takrat, ko je bilo še polno ljubih obrazov ob vegasti mizi —: „Hitro k maši! Potem ni nikjer več maše, dokler ne mine izprevod!“ — Niko se je spominjal, kako se je veselil vselej tega dne, kako si je dal napraviti v sedmi šoli črno obleko za procesijo in si je bil izposodil cilindar. Najlepša v izprevodu je bila tedaj sedma šola: vsi cilindre, nageljc v gumbnicah in svetle čevlje. S ponosom je zrl razrednik nanje. A tam pod zelenimi vejami pri Belem volu — kdo je gledal žalostnih oči izprevod — kdo se je umaknil v vežo, da ne vidi mladine, ki bo živela, se veselila, tačas ko bo ona... Zavita v črno pelerino, da zakrije upadle rame usmiljeno-radovednim pogledom, obraz bel kakor stena, taka je gledala njegova sestra poslednjikrat slavo Rešnjega Telesa...

„Vstani vendar!“ Ne, ni mu rekla mati tiste besede, navadne na ta dan. Tiho mu je postavila mleko na omarico, tiho je odšla in zaprla vrata za seboj. Odšla je k maši. „Vstani vendar!“ Burno je trkalo na vrata. Niko je planil iz postelje, spoznal je glas Pepičev in Radovanov, ki sta si ustanovila pred kratkim svoj hram umetnosti v bližini stolnega mesta, a sta bivala več po mestnih kavarnah nego v tistem svetem hramu. Niko jima je delal včasih družbo po cele noči, včasih pa je pozabil popolnoma nanju. Ni mu bil prijeten pogled na prijatelja, ki sta in bosta dosegla prazen nič — kakor on — a zopet jih je vezala ista usoda revščine, isti nazori.

„Kakšna moč vaju je vrgla že navsezgodaj iz postelje?“ se je čudil Niko in se obuval. Umetnika sta vihrala širokokrajne klobuke: „To je naša slika: Mi spimo, kralj Matjaž spi! Po cesti pa gre črna vojska — zgodaj vstaja naš sovrag. Vse pobožne družbe in bratovščine z banderi in svečami se že gnetejo okrog stolnice. Vstani, kralj Matjaž! Še letajo črne vrane...“

„Morda vidimo tudi našega Jadrana v izprevodu,“ se je domislil Niko in si nadrobil kruha v mleko, tačas ko sta razmetavala tovariša spise po mizi.

„Gotovo!“ je pritrdil Pepič. „Tak narodnogospodarski talent! Stopil je v službo in se oženil bogato. Prost je samo umetnik.“

„On sedi zdaj na baržunastem stolu, hodi po parketu in je s srebrno žlico. To je plačilo značajnih mož, mož, ki imajo stalno službo,“ je pristavil Radovan in se ozrl po borni pisateljevi sobi.

Hiteli so za izprevodom. Marsikak karajoč pogled jih je ošvignil, ko so se porivali glasno, razdiraje slabe šale, skoz špalirje ljudi, ki so spremljali in gledali veselo pisani trak, kateri se je pomikal slovesno po vijugastih ulicah. Gorele so sveče, dehtelo je cvetje. Zvončkljalo je. Poklekovali so pobožni in pravoverni, hladno je gledala skeptična duša trkanje na prsi in klanjanje, hladno je poslušala pesem Kruh angelov. Besede blagoslova so hitele preko ljudskih glav na vodo in polja, puške so prasketale, top z Grada je pokal. Potem so vihrala bandera, svetili so se mašniški plašči, zlato nebo, monštranca — pesem nadzemske lepote, nerazumljive vneme — ne, ni te poslušal Niko popolnoma hladno. V duši je zavalovil spomin, kako je vodila mati dete k oltarju: „Tam stanuje ljubi Bogek v zlatem plašču.“ — Gledale so tedaj otroške oči, niso razumele, ali so verovale — gledajo zdaj oči — ne razumejo in ne verujejo. Čudež, ki poklekajo pred njim tisoči vernih, je njemu le slepilo gospostva željnega svečeništva. Kaj, Niko, zanimivo je gledati tisoče nespametnikov, gledati jih z usmiljenim usmevom modrejšega.

Beli oblakci, kodraste glavice, vonj cvetja, plamen sveč, ljubko premikanje drobnih nožic . . . kaj ne bo letos konca te nedolžne male vojske? Odkod se jemljejo, kdo jih je pozval? So to nove, sveže moči, ki nadomestijo stare? V naš tabor mora ta svet in naša bo prihodnost! — In tudi drugi . . . Kaj so nastopili letos v tolikem številu, se ne boje več opazk, posmehov? Zdaj se svetijo trakovi in zvezde: deželni glavvar, odborniki, uradniki — ne sramujejo se in se ne boje. A vse to je vendar sama laž, Niko, sama laž . . .

„Glej Jadrana!“ je opozoril Pepič na mladega uradnika v suknji z našivi, ki je malomarno pogledal umetnika. Glejte, kako koraka, hlapec! Nikdar ne bo užival slave svobodnih umetnikov!“

„Toda on ima cele podplate,“ je opomnil Radovan. Niko pa se je zamislil; premišljeval je globoki pomen te opazke.

Tedaj je prišel v procesiji mimo oddelek dam, ki so svetile sv. Rešnjemu Telesu.

Svilene obleke, zlate verižice in široki pasovi, ponosne peče, debele sveče, dolgo, neznansko dolgo se je vilo mimo molčečega. Potem so prišli beli oblaki — potem . . . Žvenkljanje, plamen sveč, vonj . . . Je šla res ona mimo? Odkod se je vzela,

kdaj se je vtelesila? Bela podoba njegovih sanj, sladki, drobni obrazek, oči rjave, umne in velike, usteca kakor jagoda, lica nadahnjena z milino rož.

Zdrava Marija, milosti polna . . . Da, to je bil njen glas . . . „S poti! Nazaj!“ — Da, to je bil redar . . . Roka, ki ga je vlekla iz gneče — to je bil Pepič. „Kaj si se zamaknil v rajsko slavo?“ — Da, to je vprašal Radovan.

„Kdo je ona? ali je ona tam? povejte!“ prosile so usta in oči. Pepič se je zakrohotal: „Slava kranjske dežele, ljubi moj prijatelj! Vidim, da imajo tvoji kritiki vendarle prav: Ti ne izražaš svojih misli dovolj jasno. Ona . . . Bilo jih je danes nenavadno mnogo. — Katera teh brumnih duš pa je ustavila tvoj umetniški pogled?“

„Zijala pasejo, izprevod motijo,“ so mrmrali ljudje. Prijatelji se niso zmenili za to. Prerinili so se do belih oblakov, preleteli neženirano vrsto dam, a ko je pokazal Niko z očmi: „Ona je!“ sta ga izvlekla tovariša iz gneče v prazen kot neke ulice, kjer sta mu stiskala sočutno roko. „Čestitam!“ je rekel Pepič. „Tvoj kip postavimo na Glavni trg, pred njeno hišo.“ — „Čestitam!“ je hitel Radovan, „hočeš, da te naslikam v samomorilni pozi? à la Gorki ne vleče več.“

„Kaj hočeta? Govorita vendar pametno!“

„Kaj hočeva? Ljuba duša! Našel si zarjo slave — nesrečno ljubezen. Dante je zagledal Beatriko! . . . Ali misliš morda, ti zvezdoklatska duša, misliš, da bi bil opeval Petrarka Lavro, ako bi bil podpisal zakonsko pogodbo ž njo, ali Prešeren Julijo, ako bi mu bila kuhala prave kranjske žgance? Bila ti je potrebna nesrečna ljubezen“ . . .

„Ali zakaj nesrečna?“ ga je prekinil prijatelj užaljeno. „Kdo je ta deklica? Govoriš, kakor da je kneginja. Kaj nimam jaz nikake prihodnosti?“

Pepič je deklamiral: „Ta deklica je nedosegljiva zvezda! O pač, prijatelj! Prihodnost je tvoja: ko se izstradaš, te spremi hvaležni narod pompozno v grob, govorili bodo bombastično o tvoji ljubezni do svobode, in Helena Svetlinova, takrat mati jezičnih otročajev, ti vrže morda venec v grob — ne, še to ne, izmoli pač očenaš zate.“

„Helena Svetlinova?!“

„Da, Helena! Umeješ zdaj, da je tvoja ljubezen nesrečna, da je našel Dante Beatriko?“

„Kaj Beatrika . . . To ni tisto . . . To je . . .“

Ni izrekel misli, ki mu je privrela na usta — naglo se je okrenil in hitel k stolnici. Slišal je še zaničljivo besedo Pepičevo:

„Tudi ta je proč! V mračnjaštvo zavede Dalila Samsona! Črtomirstvo nam je prešlo v meso inkri . . .“

(Dalje.)

ODAMOVA HČI.

Spisal Pavel Perko.

Stopil je v izbo, kjer se je kadilo iz predpeči in se je med dimom mešal čuden vonj po človeškem potu in izprijenem zraku.

Stara Odamka je sedela pri kolovratu in predla. Ozrla se je, napela male, z znojem zalite oči in ga spoznala:

— Marko iz bajte . . .

Potem je povsila oči zopet v kodeljo in nit je polzela skoz njene suhe in ob koncih svetlogladke prste.

Gospodinja, ki je dotlej imela opraviti pred pečjo, je odprla vrata za Markom in pomolila glavo v izbo:

„Naj bo nekoliko odprto. Vroče je v hiši in soparno —.“

Od stropa je visela svetilka ter skoz motno steklo prodirala plasti dima in soparice.

Na klopi poleg peči je sedela mlajša Odamova. Ob sebi je imela kup slame, poravnane v bilke, in je pletla kite. Zdajpazdaj je utrgala slamo — znamenje, da je končana vrsta; in počilo je vselej, da si se ozrl iznenaden, ako slučajno še nikdar nisi videl, kako se pleto kite in kako poka slama, ko se trga.

Starejša hči je sedela na klopi ob oknu in tudi pletla. Glavo je sklanjala nizko nad kito in je tudi pokala s slamo. Sicer pa je sedela tiho in brezbrizno.

— Ta je, je pomislil Marko. Srce mu je zaplalo in nekaj kakor skrb ga je prevzelo.

— Da bi pač ne bila zastonj tale moja pot — si je mislil.

„Dober večer Vam Bog daj, oče Odam,“ je rekel ponižno.

„Tudi tebi,“ je odgovoril Odam.

Postava Odamova je bila nekoliko sklonjena; a stopinja še trda in odločna. Hodil je po hiši iz kota v kot in kadil iz vivčka, da je slina žvižgala v cevi in se je dim v gostih kolobarjih dvigal proti stropu.

Spodaj pred hišo pa je žvižgal pastir, hodil iz hleva v hlev in kregal zdaj vola, zdaj ciko, zdaj psa, ki je rožljal z verigo in se spenjal ob njem.

„Sem prišel —“ je povzel Marko in se odkašljal in pogledal Odama. Preko njega pa mu je šel pogled tja proti oknu, če morda ni dvig-

nila glave in če ne posluša . . . Ni je bila dvignila in na obrazu ni izpremenila niti poteze . . .

„Sem prišel — če morda niste hudi, ker — saj veste: Joževac je vozil čez Vašo loko in napravil škodo . . .“ se je izgovarjal Marko.

Odam je postal sredi sobe vzel pipo iz ust in pljunil po tleh:

„Hud —? Kako ne bom hud? Lej!“

Za hip je nastala tišina po sobi. Kolovrat je obstal. Mlajša ob peči je počila s slamo, položila nato obe roki v naročje ter gledala sedaj Marka, sedaj očeta. Le starejša je ostala mirna in brezbrizna kot je bila.

„Lej! In pride in vpraša, če sem hud,“ je godrnjal Odam in piskal s slino — „kako ne bom hud, ko se mi dela škoda, da le kaj. Sem bil doli in videl. Loka je razorana in razrezana, kot bi jo bil preoral. Seveda, kako ne bo! Toliko kamena zvoziti; to je teža! Pa ko bi vozil vsaj po enem kolovozu; a poglej kolesnice in videl boš, kako je šlo enkrat tu, enkrat tam. In tako je razrezano do deset komolcev na široko . . . Kako ne bom hud?“

In zopet je pljunil in hodil iz kota v kot. —

„E, saj to se bo še vse zarastlo in poravnalo,“ se je vtaknila stara in pogledala izza kodelje.

Tudi zunaj izpred peči se je oglasilo:

„Saj res! Ne bodi siten in ne kregaj se za stvar, ki ni besede vredna.“

Odam je obstal in se napol okrenil proti vratom:

„Besede vredna? Ha! Kaj ne vem? Zdajpazdaj bo začela poganjati trava, pa bo vse razrito in razorano . . . Za dve leti najmanj je uničena rast po kolesnicah! Kaj ne vem?“

„Ej, kupiš semena, potreseš in zadelaš s prstjo . . . Le ne bodi in ne vpij, ko treba ni!“

„Treba ni —?!“

Hotel je ugovarjati, pa se je premislil. Obrnil se je do Marka in glas mu je bil za spoznanje mehkejši.

„Tako je! Nerad branim, nerad dovolim. Pomagal bi ti, da si postaviš hišo, ker tebi nimam reči slabega. Boljši si, kot je bil tvoj stari. Rad bi ti pomagal; zato sem ti zastonj dal tisto ped zemlje, ki meji na Čudново. Ampak loka je loka; in ravno za krajem raste najboljša mrva . . .“

V tem je odšel Odam iz hiše in se vrnil z steklenko žganja. Obrisal je kozarček s predpasnikom in postavil pred Marka:

„Natoči!“

„Pijte Vi, Odam,“ mu je ponudil Marko.

„Ne bom.“

In odrinil je pijačo in prižgal pipo iznova. —

Žganje je bilo domačega pridelka; žgalo in hladilo je obenem. In zvrnil je Marko enega in potem še enega — na pogum . . . Zakaj prišel je, da bo govoril važne stvari. —

„Lepo popoldne je bilo danes,“ je govoril Marko in gledal proti oknu. „Človek bi ne verjel — kaj še manjka do Velike noči, no? V začetku posta smo; a glej, marjetica že poganja po loki . . .“

Niti to je ni genilo. Kot da ne sliši in kot da je ne briga ves svet razen tiste slame, ki jo ima v rokah . . .

„Sem ležal v nasprotnem bregu in gledal tisto ped sveta, ki je sedaj moja . . . Do petdeset voz kamnja — tri velike kupe — imam navoženega. Pesek je nakopan. Polovico lesa sem naprosil in navlekel skupaj . . . Vesel sem bil in sem si mislil: Glej, sam svoj gospodar boš in pod lastno streho . . .“

Odam je stal ob mizi in ga poslušal. Preko pipe ga je gledal in v sivih očeh mu je bilo pol resnobe, pol nasmeha. Nazadnje je pripomnil:

„Hm! Ležiš in gledaš! Pazi se, da ne storiš kakor tvoj stari, Bog mu daj dobro! Je ležal pred hišo in gledal, ko smo se drugi mučili po bregovih. Zato je pa zapil hišo in ti si moraš staviti novo . . . Bog mu daj dobro — slab človek je bil!“

„Vino ga je zmotilo —: Bog nas varuj!“ je odgovarjal Marko.

In je pravil naprej:

„Sem ležal in gledal na tisto ped zemlje . . . Poleg mojega se razprostira Vaša loka. Velika je in voda jo namaka vsako pomlad iz tistih petih jezov, ki ste jih napeljali iz grabna . . . Srce se mi je tajalo in mislil sem si: Ko bi mi pač Odam hotel prodati loko . . .“

Tedaj pa je izginilo Odamu tisto malo nasmeha raz obraz in v začudenju je razširil oči. Ustnici sta se mu napol odprli in pokazalo se je pol vrste od tobaka osmojenih zob:

„Loko naj bi ti prodajal? Kaj pa misliš? — Daj mi zanjo štiri tisoč, ako zmoreš!“

In nasmehnil se je, kot bi hotel reči: „Berač, ki jih nimaš!“

Pa stara ob kolovratu, hu — kako je dvignila glavo, kot da jo je ugriznila kača. Kako se ji je razklenila vdolbina okrog brezzobih ust in kako hitro je posegla vmes in branila:

„Ne, ne — loke pa ne! Za dvajset voz nakosiš vsako leto. In že od nekdanj je loka pri hiši . . . Loke ne!“

Odam se je obrnil napol in se samo smehljaj, kot bi hotel reči: „Kako ste nespametni! Štiri-tisoč! Kje jih bo zmogel — sirota!“

In zaropotalo je zunaj v veži in burklje so padle po tleh in mlada Odamka je pomolila glavo v hišo:

„Ne bodi šema!“ in ošvignila je Odama s pogledom — „ali ni vredna loka še enkrat toliko, ko bi jo prodajal? Koliko si se trudil, da si jo iztrebil in porval grmovje. In Žibredu si drago plačal tisti kos sveta, da si mogel napeljati vodo iz grabna . . . Sedaj pa prodajaš! In za tako ceno!“

— „Ženske tiho!“ je zarežal. — „I, saj vem!“ se je okrenil Odam in zamahnil z roko.

Marko je natočil in pil. Bilo je za pogum! Kar je začel, je hotel izpeljati.

„Sem ležal in premišljeval —“

„Čemu pa ležiš?“ se je obregnil Odam — „mi pa smo orali v bregu: jaz, pastir in Marica; jeli?“ (Obrnil se je proti starejši ob oknu; pa tudi tedaj se ni izpremenila niti poteza na njenem obrazu.) „Pot je tekel po čelu in gnojil brazdo kot o sv. Jakobu . . . Človek se muči, ti pa ležiš . . . Čemu ležiš in sanjariš?“

Ko bi izdalo pri Odamu, bi mu bil povedal Marko, da je legel ob štirih popoldne — tedaj ko malicajo tisti, ki malico imajo . . . Bi mu bil povedal, da je legel in gledal tja v Odamov laz, kjer je Marica vodila voli in Odam držal drevo in pastir zasipal brazdo . . . Je gledal in mislil na to, kako ima Odam dve hčeri in kako bi lahko dal od hiše starejšo — Marico . . . Za doto pa bi ji dal loko v dolini . . . Ob loki bi stala hiša; preko loke pa bi se preoralo za dve lehi in bi bile njive gnojne in plodovite . . .

To bi bil povedal Marko Odamu, ko bi bil mogel upati, da bo izdalo.

Tako pa je molčal. Kakor s strahom se je obrnil proti oknu, če ni morda ona ugenila njegovih misli . . .

In ko se je ozrl — čudno — zgodilo se je — menda prvič ta večer, da je dvignila pogled in da so se ujele oči . . .

Ob tem pogledu mu je šlo preko srca kakor pogum . . . In kakor je bila blazna ta misel, vendar v tem trenutku se je ni ustrašil, ampak sprejel jo je pogumno . . . Oh, ti moj Bog! Ko bi povedal Odamu in njej in vsem, kar jih je v hiši . . . Ne, ne! To bi bilo predrzno in brezupno!

S tresočo roko je posegel po steklenki in natočil in pil.

Odam ga je gledal začuden. Morebiti si je mislil: Pijanec bo! Pa se je motil Odam! O, ko bi vedel!

Mlajša ob peči je pokala s slamo kakor za stavo. Dvakrat je ustrelila z očmi, napol dekliškimi, napol otroškimi, in krog ust ji je igral posmeh, podoben onemu pri očetu . . . Le starejša — ona! — je bila kakor poprej in kot da se ni sta bila ujela z očmi . . .

„Hm! Delal bi, ne pa ležal in sanjaril,“ je godrnjal Odam in je zopet hodil po hiši. Oblak nevolje mu je čezdalje bolj vidno stopal na čelo. Sive oči so pol sovražno, pol začudeno vbadale v Marka ob mizi.

„Sem delal —“ se je izgovarjal Marko. Šlo mu je, da bi jokal kot otrok, le ko bi vedel, da se ne osmeši. In razkladal je Odamu:

„Sem kopal, da mi je teklo curkoma po obrazu in mi premočilo srajco in so se mi napravili žulji na rokah . . . Poglejte!“

Pokazal je obe roki. Odam se je ozrl malomarno, pa se zopet okrenil. Stara za kolovratom je zagodrnjala z vzdihom. Starejša ob oknu — ona! — se ni ozrla niti na žulje na roki . . .

„Dokopal sem za temelj“ je razlagal — „in sedaj mi manjka še kakih dvajset voz kamenja in dvanajst smrek, prsne mere osem col, in osem smrek, prsne mere dvanajst col . . . In sedaj sem prišel — slišite Odam — náte, pijte oče Odam.“

„Ne bom pil —“

„— sem prišel in prosim, da mi dovolite, da izpeljem še tistih dvajset voz kamenja čez loko . . . Škoda je že itak napravljena —“

„Škoda je napravljena, to je res!“ je zrojil Odam in obstal pred njim. „Napravljena! Pa me nisi niti prašal poprej, ampak si šel in si vozil . . . To!“

„Ne zamerite, oče Odam, ali Vam nisem rekel —?“

„Kaj si rekel?“

„Rekel: vso škodo Vam povrnem. V denarjih ne bom mogel, sem rekel. A delat bom prišel tako dolgo, da bo vse povrnjeno . . . Ali nisem rekel?“

Odam je postajal nemiren. Spomnil se je, da je bilo menda res tako v govorici.

„No in kaj potem? Ali sem ti bil dovolil?“

„Dovolil . . . Moj Bog, kajpak! Le vozi, ste rekli.“

„Seveda,“ je povzel Odam in oko se mu je zasmejala. — „Le vozi, sem rekel. Pa, ali sem Joževcu rekel: le vozi? Kaj?“

„Oče Odam, to vendar veste, da jaz nimam voza in živine . . .“

„Kaj mi to mari! — Pa mi gre Joževce in mi razvozi in razorje loko . . . Joževce, ki ga trpeti ne morem —.“

„Beži, beži,“ se je oglasilo zunaj pred pečjo — „kaj zopet vlečeš na dan Joževca! Ali je vredno?“

„Ženske, tiho!“ je zakričal Odam. Takoj nato pa se je obrnil do Marka in zopet mu je bil glas mehkejši:

„Pij! Ampak varuj se, da ne boš kakor tvoj stari. Pijača ga je spravila ob hišo in potem v grob. Malo vreden človek je bil.“

Marko ni pil. Porinil je steklenko nazaj in bled je bil v lice: to je čutil, ker ga je zamrazilo po vsem životu.

„Ne boš pil?“

„Ne.“

„Zakaj ne?“

„Imam dosti. Zahvalim.“

Prišlo mu je, kot da mu ima oporekati in ga ujeziti do besnosti. Do besnosti — da se mu bodo bliskale sive oči in da bo žvižgala slina v cevi! Starca skopega! Odama!

„Ali mi boste dovolili, da izpeljem tistih dvajset —“

„Ne.“

„Zakaj ne?“

„Zakaj da ne? Lej! Ali mar pelje pot po loki? Ali ni po vodotoku pot? Graben iztrebi in izvozi . . .“

„Ampak —“ je ugovarjal Marko. Glas mu je bil padel za stopinjo; ker ustrašil se je bil svoje odločnosti. „Bi, ampak Joževce se brani in pravi, da po grabnu ne vozi, ker se voli oboje in se priprava tare . . .“

„A, kaj Joževce!“ je zamahnil Odam. — „Čemu se pripravlja, da bi vozil, ko ve, da nima živine za to!“

„Drugega ne dobim niti za denar,“ je pripomnil Marko.

„A, za denar se dobi vse! Imeti ga je le treba! Denar —. Saj ga nimaš. In ker ga nimaš, čemu se lotiš in zidaš? Ne rečem: boljši si, kot je bil tvoj stari. Tudi pogum imaš. Ne rečem. Ampak —. In vprašam te, kaj pa boš s hišo? In s čim boš živel, te vprašam. Tista ped zemlje, kaj bo to!“

„Saj to sem hotel povedati. Poslušajte me, oče Odam.“

„No?“

„Oče Odam, tako sem mislil in računal, ko bi mi Vi dali loko zastonj —“

„Kaj —?“

Ha, kako je starec zategnil obraz in stresel z glavo. Pogledal je zviška dol na Marka, kot

bi dvomil, ali ima pred seboj pametnega človeka, ali pa se je fantu — kdo ve? — zmešalo . . .

„Ne norčuj se, fant! Pij in pojdi! Si pijan, ka-li?“

„Nisem pijan.“

Zopet je nastala tišina. Ob kolovratu je prenehalo brnenje. Gospodinja je stopila na prag. Mlajša ob peči se je smejala v kito. Le starejša je ostala, kakor da se v hiši ni izpregovorila niti beseda . . .

„Pota mi ne dovolite čez loko — mi pa dajte loko in mir bo besedi!“ je poudarjal Marko. Objelo ga je čudno čuvstvo, obupno in drzno obenem . . .

„Kaj? Kaj?“ je hlatal Odam in ni mogel najti besede. —

„Pijan je,“ je rekel naposled. In kot da je dognal pravi vzrok, da fant govori nocoj kakor še nikdar, je zamahnil z roko in ponovil še enkrat:

„Pijan je. Tak bo, kot je bil njegov stari.“

In kot da mu sedaj nima povedati ničesar več, je stopil k oknu in zaklical na dvorišče:

„Tine, hoj! Večerjat!“

Ko pa le ni bilo glasu izpred hleva, je zarežal v sobo:

„Klada je to, ne pastir! Spi kje v kotu in ne vidi in ne sliši!“

Stopil je proti vratom, da bi šel vun. Toda tudi Marko je vstal izza mize in klical za njim?

„Čakajte, oče Odam, da Vam povem vse, kakor mislim —“

Odam je obstal ob vratih, pa okrenil se ni.

„Takole sem mislil, oče Odam. Moj oče in jaz sva stanovala v bajti. Bajta je bila Vaša in zato sva Vam delala, jelite, oče Odam?“

„Delala —. No! Tebi ne rečem. A stari je pil in pogoledal . . . Pa kaj hočeš s tem?“

„Sva delala in Vam pomagala . . . In ko bi mi, Odam, sedaj dali loko, jaz bi hotel delati —“

„Fant, tebi se meša!“ se je obrnil Odam in ga ošinil z očmi.

„Pij še enkrat, potem pa pojdi,“ se je vteknila stara. Njene oči so bodle kakor šila.

V veži je zaropotalo . . .

Da — celo starejša — ali se ni bila ozrla od okna sem? Ali se ni bilo njeno oko začudeno vprlo v fanta, ki nocoj ta večer stoji ob mizi in govori, kot ni njegova navada . . .

In tako je prišlo samoposebi do tega, da je izgovoril in povedal, kar si je poprej komaj misliti upal . . .

„Ne meša se mi, ljudje Odamovi. Sedel bom in mirno bom povedal.“

In je sedel in se je trudil, da bi govoril mirno, kot se spodobi. Sam svojega glasu ni poznal in svojih lastnih besed se je ustrašil. Tako čudno je bilo, ko je govoril in ko so vsi drugi molčali in ga poslušali z napetostjo . . . Sam svojih besed se je bal in sam sebi se je čudil!

„Je bila hiša, je bil hlev, drvarnica, svinjak, kašta, polje in travnik in gozd in loka —: vse to je bilo naše, jelite, oče Odam?“

„Haha!“ se je zasmel Odam in pogledal po hiši tja do okna in do peči, kot bi hotel siliti vse skupaj, da se smejejo ž njim vred. — „Ha! Je bilo, a sedaj ni.“

„Poceni ste dobili, Odam; ker rajni oče, kadar je bil omoten, je prodajal pod slepo ceno . . . Pa čakajte, Odam — jaz nočem reči — jaz Vam ne očitam . . .“

Odam se je tresel jeze in razburjenosti. Lovil je sapo in iskal besed. To, kar je čul, to je bilo tako predrzno in —. Ne! Kaj takega!

„Fant —!“

In stopil je po hiši in udaril po mizi:

„Fant, tu sem jaz gospodar. Pomisli, kaj govoriš, ker sicer —“

Curek slin se mu je potegnil kakor tanka nit preko brade . . .

Marko je pomislil: — Čemu ga dražim, molčal bi.

Toda začel je bil in vun je moralo.

„Oče Odam, ne hudujte se. Hotel sem povedati nekaj drugega . . . Ležal sem v bregu in sem mislil —“

„Ležal in mislil, ha! A mi smo orali, da nam je pot tekkel po čelu . . .“

Odam je stopil po hiši gor in dol in se oddihal.

„Vi ste orali,“ je pritrjeval Marko — „in ko sem Vas gledal, sem mislil: Loka bi se preorala v zgornjem koncu in bile bi njive. V spodnjem koncu pa bi bil travnik. In hiša bi stala ob travniku in . . . oče Odam —! Marico bi mi dali in loka bi ji dali za doto . . . In jaz bi delal in trpel kot črna živina —.“

Beseda mu je zastala v grlu; zakaj ta grozna tišina, ki je nastala po sobi in ti skrajno začudeni pogledi, ki so bodli vanj od vseh strani —: vse to ga je zmedlo, da je obstal sredi stavka.

„Hi-hi-hi-hi . . .“

To je bil prvi glas, ki je prodril skoz tišino. Bil je glas zasmehljiv in zbadljiv, a bil je vsaj glas . . . Mlajša namreč se je bila sklonila noter do kupa slame in se zahihetala v dlani . . .

In tedaj — slišite! — tedaj je šinilo življenje tudi v Marico — v njo! — in . . . Kako je že bilo tedaj?

Vstala je po bliskavo, vrgla slamo od sebe in stopila pred Marka, tiščeč dve močni, skoraj moški pesti pred obraz in sikajoč besede kakor kača:

„Ti, ti —! Tebe naj bi jemala? In dol v graben naj bi hodila in trpela kakor črna živina? Ti, ti —!“

Obraz ji je bil podplut s krvjo in spodnja ustnica se ji je tresla v jezi . . . Res, ta trenutek se mu je zdela grda!

„Kaj pa imaš? S čim me boš redil? Ali naj umiram lakote, kot je umirala tvoja mati, ko je ležala v bajti?“

Da! Bila je grda. In ta trenutek se je čudil samemu sebi, da je kdaj mogel obrniti misel nanjo — nanjo, ki je bila Odamova hči . . .

* * *

„Odamova hči!“

Obrnil se je pred hišo še enkrat in roka se mu je hotela skrčiti v pest in dvigniti proti razsvetljenim oknom Odamove hiše. Toda premislil si je in preko ustnic se mu je zategnilo nekaj bridkega . . .

„Čemu?!“ je zamahnil z roko.

Da, in še nocoj je hotel tja dol v loko, da si ogleda delo svoje, koliko je izgotovljenega in

koliko ga še čaka. In pa da se mu srce odpočije ob pogledu na lastno leho zemlje . . .

Mesec je sijal skoz preseko smrek in borovcev in razsvetljeval prostor, kjer so ležali trije velikanski kupi kamenja, navoženega iz vodotoka. Poleg kamenja je ležalo podolgem kakih trideset smrekovih debel različne prsne širine. Tudi kupi peska, nametanega iz vodotoka, so se svetili v mesečini. In potok je žuborel po strugi veselo in nemirno, zdaj tiše, zdaj glasneje; tekoč sedaj gladko svojo pot, sedaj pa ogibajoč se skal in korenin. Okroginokrog pa mir in tišina; le tam daleč v gori je lajal lisjak . . .

V tem trenutku je obšlo Marka nekaj tako veselega in samozavestnega, da bi bil najrajši dvignil roko, mišičasto in jekleno, in zaukal v mesečno noč . . .

Čez leto in dan se je imela dvigati na temle mestu hišica, zidana in prijazna — o ti moj Bog! Res: vse to je navozil skupaj, trpel kot živina in prosil okrog ljudi. In sedaj naj bi pustil vse skupaj zavoljo — zavoljo . . . Ne! Nikoli! In ko bi bilo na svetu še več Odamov! Nikoli!

V resnici je dvignil roko, silno in mišičasto, in zaukal, da se je slišalo gor do Odama . . .

Lisjak v gori je utihnil.

Po strugi pa je žuborel potok svojo pesem.

BELOKRANJSKA.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Prvič zanjem letos —
pa kar nič ne gre
srp mi od roke.

Sklêpati sem dala
ga sosedu Jurju,
pa mi ga je sklêpal,
pa je Jure rekel:
„Drugó leto, Mare,
boš pa našo žela
že pšeničico!“ —

Rada bi jo žela,
rada bi jo, Jure,
pa kako bom žela,
ko mi srp ne gre
kar nič od roke?

PESEM KOSCA.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Deteljica vsa rdeča,
kosa brušena,
rosa biserna,
dobro jutro, dober dan!

Mánica sosedova,
sredi rožnega tam vrta
na pleteni plot oprta,
dobro jutro, dober dan! —

Jaz pa brusim svetlo koso
in tako sem dobre volje,
da bi voščil sebi sam:
dobro jutro, dober dan!

RUSKA.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Čez široko step
ptička mi leti,
misel radostna!

Čez široko step
jaha mlad kozak —
in na durih tam
drobne hišice
čaka majka ga,
čaka batjuška.

In med rožami
v drobni gredici
čaka rožica,
draga deklica —
misel radostna
seli se v srce,
v dušo devino . . .

CAMERA DELLA SEGNATURA.

Spisal A. Zupan (Rim).

(Konec.)

Ko smo spoznali, kako je Rafael na stenskih freskah naslikal v pravosodju ravnateljico in stvariteljico socialnega reda, v Parnasu povečal pravo umetnost — sladiteljico življenja, v Atenski šoli podal iskanje resnice, človeško razglabljanje in razmotrivanje o zadnjih vprašanjih: odkod? zakaj? kam? in nazadnje v Disputi združil zmagoslavno in vojskujočo se Cerkev, ki sta v polni posesti resnice, nam nastane vprašanje o zvezi fresk. Katera ideja torej veže vse slike, iz katere misli se je rodila velika harmonija, ki povzroči, da se nam zdi vsa Camera della Segnatura kakor mal svet zase, ki ne more brez škode ničesar sprejeti, pa tudi ne oddati? To je vprašanje, ki ima že dobršen kos zgodovine za seboj in katerega rešitev je nujna, če hočemo vsaj malo prodreti v skrivnosti Stanz in vsaj deloma spoznati veličino in idealno moč tedanjega papeštva. Oglejmo si torej razne odgovore na stavljeno vprašanje in poizkusimo kljub slabim močem postati si na jasnem o ideji Camere della Segnatura.

Najbližja je pač misel, da je slikal Rafael v Cameri della Segnatura razne panoge človeškega dušnega, kulturnega življenja zaradi njih samih, da jih ni podredil druge drugi in vseh eni, temveč jih je hotel naslikati drugo poleg druge, češ da ima vsaka sama zase zadosten razlog in smoter. Vsa razlaga Camere della Segnatura, ki ne išče notranjih odnosov med slikami, je sicer preprosta, a držati ne more, ker bi bilo tako ravnanje, in to osobito v onih časih, ko so humanisti drvili proti cerkveni avtoriteti in učili neodvisnost filozofije in znanosti sploh od vere, prenekrščansko in prepogansko.¹ Proti razlagi pa govori še drug moment in to s strani Rafaela samega. Slike Camere della Segnatura so med seboj kar najožje spojene in tej vnanji zvezi naj ne odgovarja notranja vez? To bi bilo pri Rafaelu, tem velikem mojstru, sila neverjetno, da, komaj pojmljivo; zato je Rafael spojil slike tudi notranje, saj je vnanjost samo izraz notranjosti. Katera pa je ta notranja vez?

Nekateri razlagatelji Camere della Segnatura so se zatekli k čisto pravemu načelu, da je umetnik otrok svojega časa in zato umetnost odsev časovnih naziranj in teženj, in so zazrli v

slikah Camere della Segnatura povečanje humanističnih idealov, češ da je hotel Rafael oznanjati svobodo v raziskovanju in oproščenje od vere in Cerkve. Ta misel pa je čisto nasprotna i ciklu slik samih, i papežu, i Rafaelu. Med stenskimi slikami je edina Disputa, ki obsega nebo in zemljo, vse druge obsegajo samo dolino solz. Disputa je največja; vsebinsko završuje ves cikel in poleg tega na njej vlada enotnost misli, dočim ima Atenska šola v svojih osebah malone *quot capita, tot sententias*. Dalje pa je naslikal Rafael v Atenski šoli iskanje resnice, v Disputi posest resnice, v Atenski šoli delovanje človeškega duha, v Disputi njegovo uklonitev, *vero*, česar bi pa Rafael ne bil mogel storiti, da je hotel slikati ideje napačnega humanizma, zakaj v tem slučaju bi morala vera kloniti pred racionalizmom, ne pa racionalizem pred *vero*.¹ Pa tudi Julij II. ni mogel dopustiti v svoji palači povečevanja takih odločno protikatoliških misli, on, ki je gradil v sv. Petru manifestacijo katolicizma;² zdi se pa tudi, da je ta tema v nasprotju z vernim Rafaelom samim.³ Sploh pa končno racionalistična razlaga nasprotuje idejnemu svetu, iz katerega je izšla Camera della Segnatura, duhu krščanske renesanse, ki je učila študij antike na podlagi katolicizma, pri tem pa nikakor ni hotela, da antika zraste krščanstvu preko glave, temveč je zatrjevala vedno, da je krščanstvo neizpremenljiv pravec, ki se mu mora antika prilagoditi.⁴ Na takih tleh ni mogel vznikniti umotvor, ki bi pristojal na popolno svobodo in neodvisnost vede od krščanstva, in tudi ni vznikel v Cameri della Segnatura, ki je ravno odsev krščansko-renesančnih idej.

Odgovora na stavljeno vprašanje je torej iskati na tleh katolicizma, in sicer na idejah, ki so v početku 16. in koncem 15. stoletja vladale v katoliških vrstah, zlasti v Rimu samem. Povoljen

¹ Pastor n. n. m. 851 ss.; o nasprotju med Disputo in Atensko šolo prim. Steinmann n. n. m. 143 in 144. Primeri tudi Kraus n. n. m. 386, kjer trdi o Disputi, da je „das zeitlich erste, inhaltlich den Abschluß der ganzen Komposition bildende Werk“.

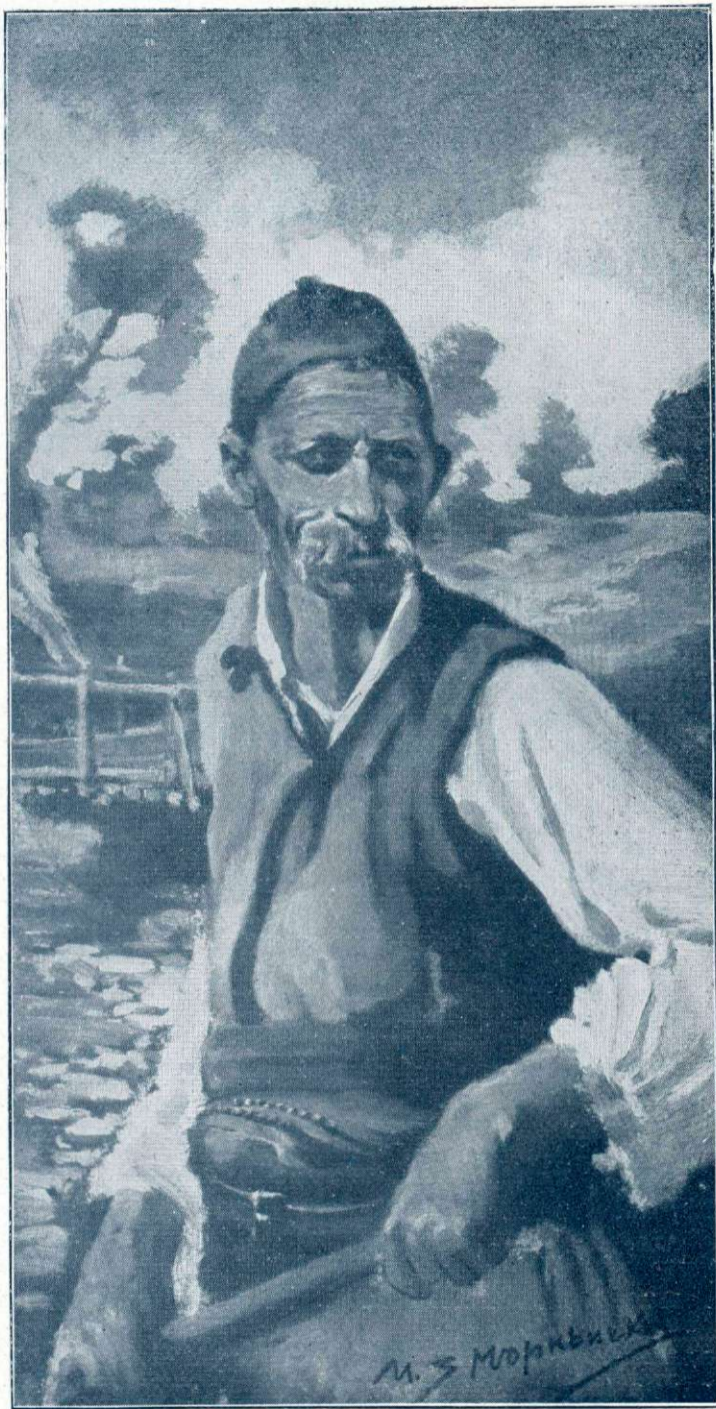
² Prim. Pastor n. n. m. 745 s.

³ Prim. Beissel S. I., Geschichte der Verehrung Marias im 16. und 17. Jahrhundert, Herder, Fr. i. Br. 1910. 132 in 135.

⁴ Prim. Pastor, Geschichte der Päpste, I., 3 ss. in 47 ss.

¹ Kraus n. n. m. 406.

odgovor sta dala Pastor in Kraus, oziroma Semer, ki izhajata oba z edino pravega stališča, da je rešitve in odgovora iskati v dejstvu, da Disputa prednjači ostalim slikam, in sta prišla do navidez različnih, v resnici pa harmoničnih zaključkov. Rafael je simboliziral štiri duševne sile: teologijo, filozofijo, poezijo in pravosodje — trdi Pastor¹ — in sicer v odnošaju do vere in Cerkve. V ozki

J. V. MRKVIČKA: MACEDONEC.

zvezi z ostalo kulturo je zmagovala Cerkev in papeštvo, in to zvezo je hotel Rafael naslikati. V krščanskem duhu naj vodi cerkvena avtoriteta, od Boga postavljena, svetno znanje in ga tako varuje pred stranpotmi ter zablodami, in vodi do prave veličine. Idejo Cerkve in papeštva je hotel Rafael naslikati, ko v svojih slikah govori o vsem spoznanju in početju človeškem, ki

¹ Gesch. d. Päpste, III., 855 in 856.

ga venča božje razodetje. Kraus pa izvaja,¹ da je Rafael naslikal v Cameri della Segnatura pot do gledanja božjega, da je Camera della Segnatura umetniško-dovršen odtis srednjeveške ideje o negativni pripravi na Kristusa, ideje, da je vse, kar je ustvarjenega, le odsev večnega in pot do njega, da nam torej mora biti vse le sredstvo v dosegu večnega blaženstva, trajne bogupodobnosti, da naj vodi ves socialni red, vsa umetnost, vsa filozofija in tudi teologija do dosege vzvišenega realnega cilja.² Svoje izvajanje utemeljuje takole: Julij II. je hotel ovekovečiti celo vrsto idej, tako tudi idejo o vzgoji za Kristusa. To idejo je obdelal Michelangelo v Sikstini, a s tem še ni bila izčrpana, zakaj teologija pozna od svojega početka do danes dvojno pripravo na Kristusa, pozitivno in negativno. Dočim je pozitivno vzgajal za Kristusa stari testament (to je naslikal Michelangelo na stropu Sikstine), vodi negativno h Kristusu filozofija, tako so mislili sholastiki in enako renesansa, katoliški humanizem, ki je od početka zelo, pozneje z Aristotelom enako poudarjal Platona. Kakor so artes liberales priprava za filozofijo, tako vodi filozofija do Boga in do bogoznanja. Te ideje so takrat vladale v vzgoji in tako došle tudi na prestol sv. Petra, kjer so v Juliju II. dobile mecena. V te slike v Cameri della Segnatura je torej potekal sok iz srednjeveških teoloških enciklopedij in Rafael je s svojim čopičem in svojo bogato paletu izražal misli, ki so jih oznanjale knjige in umotvori po cerkvah in javnih prostorih. H koncu omenja še Danteja, ki je v svoji Divini Komediji prehodil do bogupodobnosti isto pot ko Rafael v Cameri della Segnatura.

To sta katoliški razlagi, ki se ju hočemo tudi okleniti, zakaj razentega, da sta eminentno katoliški, kakršna razlaga Camere della Segnatura mora biti zavoljo dejstva, da v renesanci katoliško življenje in prepričanje ni ponehalo,³ dopušča Krausova razlaga enotno umevanje Stanz in Vatikana sploh, kakor omenja Kraus sam⁴, kakršnega pojmovanja je pa tudi gotovo treba iskati pri Vatikenu, zakaj Julij II. ni bil malenkosten in je zato brez dvoma zasledoval tudi pri svojem mecenstvu višje cilje in smotre, ki jih je vse venčal en cilj, en smoter — poveličevanje katolicizma. Prikloniti se pa hočemo obenem razlagi Pastorjevi in

¹ N. n. m. 403 ss.

² Sie (scl. Freske) sind eine köstliche Verherrlichung der gesamten Heilführung des Menschen auf natürlichem und geoffenbartem Wege, aber nicht in der mehr geschichtlichen Entwicklung wie in der Sixtinischen Kapelle, sondern in der philosophischen. N. n. m. 406.

³ Prim. Pastor, Gesch. d. Päpste, I., 41 ss. in 43 ss.

⁴ N. n. m. 408.

Krausovi; dasta se namreč brez vse težave spojiti in se tako opirata druga drugo. Pastorjeva razlaga vsebuje dvojni element, negativni in pozitivni. Negativni element, da mora ostala kultura kloniti pred razodetjem, vsebuje tudi Krausova, zakaj kultura, ki ni v soglasju z razodeto resnico, ne more voditi do podobnosti in gledanja božjega. Pa pozitivni element Pastorjeve razlage tudi ne manjka Krausu, ki je storil samo korak dalje. Če naj namreč pravosodje, poezija, filozofija in tudi teologija vodijo do spoznanja Boga, ne samo potom sklepanja, temveč tudi potom gledanja v nebesih, s tem vodijo do podobnosti božje, do večne sreče, kar Kraus osobito poudarja kot zadnjo stopnjo. Kratek resumé bi torej bil: Camera della Segnatura nam govori s svojimi freskami o vesoljnem človeškem življenju v luči večnih, krščanskih resnic. Vse življenje, vsa kultura, materialna in duševna, je pot do Večnega, je priprava za združitev z večno Pravico, Lepoto in Resnico. Pravica, bodisi svetna, bodisi cerkvena, naj skrbi za red in mir, je pogoj socialnega reda, na katerem se šele moreta razvijati umetnost in veda. Umetnost pa bodi prava umetnost, laži-umetnosti smrt, in če se to zgodi, bo umetnost pot do Začetnika vse umetnosti in lepote. Ob strani umetnosti naj se pa razvija na podlagi trdnega reda veda — ovenčana v filozofiji — deklari teologije. Teologija naj pa, oprta na filozofijo, razmišlja neposredno o Bogu, sv. Trojici, učlovečenju Kristusovem, o sv. Evharistiji, in naj tako vodi enako kakor praktično versko življenje do popolnega umevanja velikih skrivnosti in do veselja nad njimi. Tako je vse človeško življenje plemenito, vredno življenja, je pot do Kristusa in priprava za vstop v zmagoslavno Cerkev, in to je velika resnica, ki zaradi svoje večne veljave daje Rafaelovim slikam brezmejno, trajno lepoto in vrednost. Da se pa vsa ta izvajanja ne bodo zdela le neosnovana razmišljanja, jih hočemo dokazati iz fresk samih, kakor smo to storili tudi pri posameznih freskah. Videli smo misli Rafaelove o pravosodju, naj ravna in stvarja socialni red, o umetnosti, da ima le prava umetnost pravico obstanka, o filozofiji in vedi, da vodita do spoznanja o Bogu, in o teologiji ter praktičnem krščanstvu, da vodita v nebo, pa ne le to, Rafael je tudi medsebojno družno idejo fresk jasno izrazil. V Disputi je naslikal zmagoslavno Cerkev, nebo, in to na način, da se vidi na prvi pogled, da sam veruje v nadzemsko nebo in mu ni le fikcija; če je pa Rafael to storil, je v nebu naslikal končni cilj vseh človeških teženj in hrepenenj in zaradi tega tudi pravosodje in ž njim socialni red, poezija in

ž njo umetnost sploh, filozofija in tudi vse življenje sploh dobe pravi pomen le s tega nadnaravnega vidika in tudi Rafael hoče, da se umevajo tako. Sploh pa je to svoje mnenje kakor v slabotnih refleksih podal tudi v Pravosodju samem, ko je cerkveni, od Boga postavljeni sodni oblasti odmeril večji prostor ko svetni, in tudi v Poeziji, kakor smo že videli. Kdor zato le malo premisli

A. MITOV: BOLGARSKE KMETICE.

podatke, mu bo jasno takoj, da je prava misel, ki jo je imel Rafael pri Cameri della Segnatura, pričujoča misel, čeprav mogoče ne ravno natančno v podani obliki, ki se ujema s časovnim duhom, z Julijem II., Rafaelom, Vatikanom in končno, kar je glavno, s freskami samimi.

Tako smo si ogledali ta hram božje umetnosti, kjer je Rafael podal nov, močan dokaz veličine človeškega duha. V svoji nadarjenosti in ljubezni do dela je tu ustvaril pravo čudo umetnosti in

to v tako kratkem času, ki je še danes kljub velikim poškodbam občuduje ves svet, in je je klasično izrazil dr. Kuhn O. S. B. v besedah: „Kar jih odlikuje nad vse, je napolnitev prostora in razporedba skupin, dalje popolno ravnotežje med obliko in mislijo.“¹ Vsled teh prednosti, vsled po-

¹ N. n. m. 558.

polne harmonije med obliko in vsebino se je pa zgodilo, da Camera della Segnatura „pripada svetu in vsakomur, ki razume govor slik; je svetišče za vse narode, vse čase, in Rafael je veliki duhoven, na katerega oltar je pal ogenj z neba“.¹

¹ Steinmann n. n. m. 158.

IZ UR BRIDKOSTI.

Zložil Bogumil Gorenjko.

1.

Še eno mi pesem zapoj, o srce,
srce, ne umri od bridkosti;
zares hrepenelo in balo si se
in varalo že se zadosti.

Pa zvezda žari sredi črne noči,
vsa sama, vsa tiha in plaha —
srce, ne trepeči od straha,
kot zvezda užgi se še ti!

2.

Vihar,
iztrgaj mi zvezdo z neba,
da bo mi svetila
v viharjih srca!

Pa do neba
ne more vihar,
in srce do sreče ne more
na zemlji nikdar!

3.

Srce, ne obupuj:
Vsevedni, On že ve,
čemu ti je bridkost
samotnih, težkih ur.

Srce, ne obupuj:
Vsedobri vso ti bol
spremenil bo v sladkost,
če vanj boš upalo!

4.

Srce,
ko boš samó
med upom in obupom,
na božje spomni se srce,
na prebodeno, zapuščeno,
ki je trpelo zate,
da ne bi ti obupalo,
ko boš samó!

KMETOVA MOLITEV.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Oj pšenični klas,
moje ti zlato,
varuj dobri Bog,
varuj te nebo! —

Sveta Ana že
s srpom je prišla,
in čez tedne tri
pride sveti Rok.

In v teh tednih treh
se še pozlatiš,
vse mi zagoriš
še v teh vročih dneh!

Pa čez tedne tri
vse požeto bo,
vse že v kozolcih
solnčilo se bo!

Oj te tedne tri
varuj nam polje,
mati Ana ti,
dobri sveti Rok!

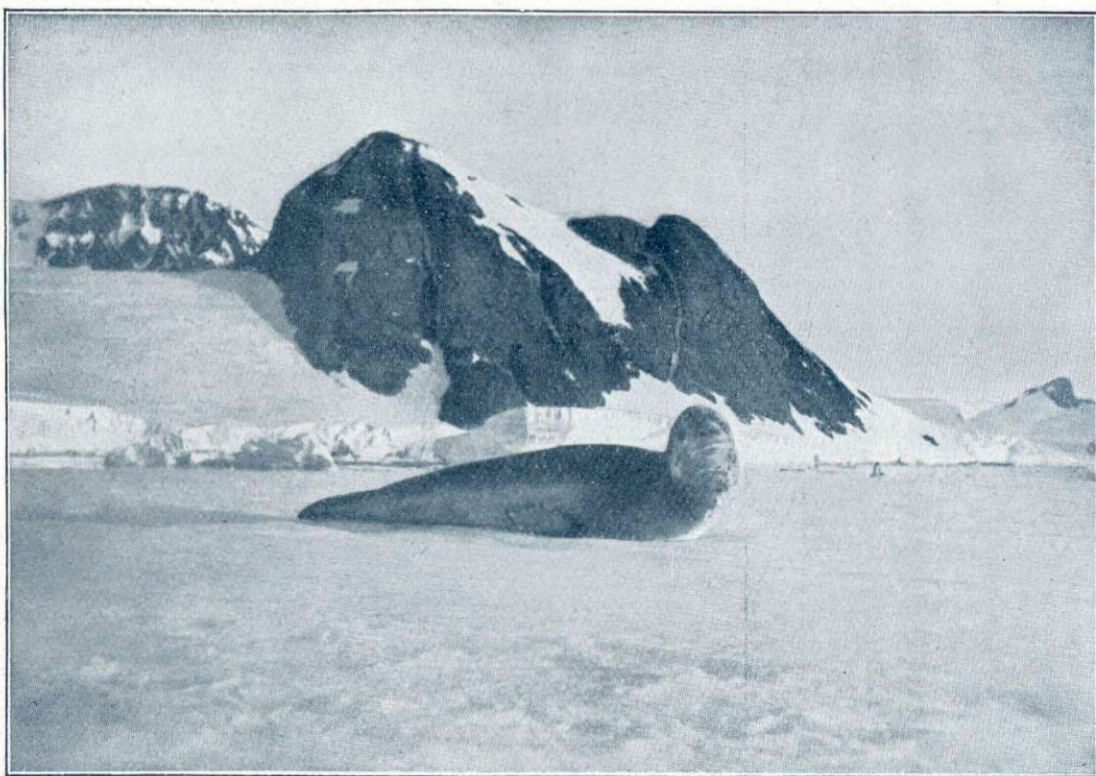
OKOLI AZIJE IN AMERIKE.

Spisal dr. Vinko Šarabon.

(Dalje.)

Leta 1610. je prišel angleški kapitan Jona Poole do Spitsbergov, opazoval severne jelene, našel tudi črni premog; ker je oprema ladje stala ogromne vsote, je ubil veliko število mrožev, da bi s skupičkom vsaj deloma pokrila velike stroške. Ladja sama je bila last ruske ali moskovitske družbe na Angleškem, torej družbe, katere prvi cilj je bila trgovina s severom. Druga ladja te družbe je istega leta zasadila zastavo na Medvedjem otoku in ga proglasila za angleško posest. Poole (Pul) je pripovedoval doma o kitih in mrožih, zato odpravi l. 1611. družba zopet dve ladji na lov na kite. Majhne so bile takrat ladje: večja, Mary Margaret, pod poveljstvom kapitana Bennetta je vsebovala 160 ton, manjša, z imenom Elizabeta, pod načelstvom Poola, pa celo 60 ton. Zanimivo je, da je bilo na tej manjši ladji tudi pet Baskov od Biskajskega zaliva, ki so jih imeli tedaj za najboljše lovce na kite; znano je, da pride kit tudi do španske obale. Prvo ladjo je zdrobil led v vodovju Spitsbergov, z drugo je obiskal Poole poleg Spitsbergov najbrže celó vzhodno obalo Grenlandije in se mudil tudi ob Medvedjem Otoku. Pozneje se je potopila tudi njegova ladja; vse moštvo pa se je srečno rešilo. — Leto pozneje je zopet na lovu, ladji imata prikladnejši imeni, imenujeta se „Mrož“ in „Kit“. Tedaj pa pridejo na lov tudi Holandci, prepir se začne. Leta 1614. ustanovijo Holandci „severno družbo“ in pošljejo proti Spitsbergom kar štirinajst ladij naenkrat; spremljajo jih štiri bojne ladje, vsaka s trideset topovi. Seveda so za sedaj morali Angleži odnehati. Nista bila zadosti ta dva tekmeča: 1615 se prikažejo še Danci; kapitani zahtevajo davek od vseh ribiških ladij, češ „odkrili smo Zahodno Grenlandijo in Spitsbergi so del Grenlandije“. Ni kazalo drugače, pomiriti so se morali, vsak je nekoliko odjenjal. Značilno je, da še danes nimajo Spitsbergi pravega gospodarja; čigavi naj bodo? Ali naj jih oddajo Holandski, ki jih

je prva zopet odkrila, ali Angleški, ki jih je prva začela gospodarsko izkoriščati, ali Ruski, ki je deželo podedovala za drugimi, kakor bomo še videli? Rusi so imeli nekoč okolinokoli ob obalah vse polno kolonij, več rodbin je živelo tu cela leta, redil jih je lov na živali s kožuhovino. Ali naj se jih polasti Norveška, ki se je začela zanimati zanj zlasti v novejšem času, ali Švedska, ki je pričela z znanstvenim raziskovanjem in ki pošilja zadnjega pol stoletja skoro vsako leto ekspedicije tja, ki je dala izmeriti vse obale in ki je svet šele pravzaprav opozorila na bogastvo, skrito v zemlji spitsberski? Nordenskjöld je mnenja, naj bi Spitsbergi ostali taki kot so bili: pravne razmere, zlasti kar se tiče rudokopstva — dobivajo tam premog v velikanskih množinah, pa tudi zlato, marmor itd. — naj bi se uredile mednarodnim potom, kakor n. pr. ribištvo ob Novi Fundlandiji po izreku mirovnega sodišča v Haagu, dežela sama naj bi pa ostala skupna posest človeštva. Nobena krajina severne polute ni namreč tako pripravna za izhodišče najrazličnejših polarnih ekspedicij, zlasti glede znanstvenega raziskovanja; naj ostanejo Spitsbergi, pravi Nordenskjöld, nekak prost muzej arktične narave. Vsako leto pride sedaj tja na tisoče turistov in

PREBIVALEC NA SEVERNEM TEČAJU.

samo tukaj jim je mogoče ogledati si nekoliko sicer popolnoma jim neznani svet tečajni.

Duša angleških podjetij začetkom sedemnajstega stoletja je bil kapitan Thomas Edge (Edž), prejšnji poročnik na ladji Mary Margaret, večkrat je bil na Spitsbergih in še danes nam kaže karta razna imena, ki jih je dal posameznim točkam Edge. Tudi Baffin se je mudil ob otočju in prišel do najsevernejših točk, za njim tudi še drugi: vsi pa so soglašati v tem, da je jako težko priboriti si med Spitsbergi in Grenlandijo prehod na sever, da ga skoro vedno zapira led. Sedaj vemo, da je že zaraditega tem težji, ker prihaja tu led od severa proti jugu, torej ladjam ravno nasprotno.

Premoč so imeli začetkoma Holandci in raziskali so otoke okolinokoli. Imeli so na otoku Amsterdam celo trgovsko skladišče z značilnim imenom Smeerenberg ali Smeerenburg (gora ali grad cvrtja), v bližini so imeli pa svojo „Kokerij“, žgalnico ribjega sala. Ko se je vršil glavni ribji lov, je bilo tu zbranih na stotine ladij in ladjic in na tisoče ribičev, rokodelcev in trgovcev; Kohl pravi, da bi bil človek lahko v dvomu, kateri trg je važnejši za svetovno trgovino, ta ob Spitsbergih s svojim smradom ali pa oni v Bataviji na Javi z dišavami. Neki holandski statistik je imenoval Spitsberge tedaj „de goudmyn van het Norden“, zlata jama severna.

Lovci na kite so se bahali tudi, da so prišli celo do Severnega tečaja in pa še dalje, zasledujoč svoj plen. Šest takih slučajev nam navede leta 1773. Daises Barrington. Prva ladja je bila na 88° N, druga na 89° 30', potem 89°, 86° in zopet 89°. Lovci so nepoboljšljivi in menda so takrat še bolj lagali kot sedaj; temu se seveda ni čuditi, pač pa, da so se dobili sicer jako ugledni možje, ki so jim verjeli do pičice. To nam kaže šesti slučaj. Pride v Amsterdamu nekega dne leta 1652. Moxon, izvedenec v vodnih zadevah na angleškem dvoru, v gostilno na kozarec piva. Star je že bil in rad je poslušal zanimive dogodbe. Poleg njega je sedelo vse polno drugih gostov, večinoma mornarji; pride nov gost in spozna v enem navzočih svojega znanca, mornarja grenlandskega ladjevja. „Kako pa, da si že tukaj, mislil sem, da si v Grenlandiji.“¹ — „Šli smo na lov na sever, obiskali smo tečaj in se vrnili rajši v London,“ je odgovor mornarja. To je bilo nekaj za Moxona, hitro prične razgovor in vpraša, če je govoril resnico. Mornar mu seveda zatrdi, da je bil na tečaju, a ne samo tam, temveč še dve

¹ S tem izrazom je lahko mislil tudi na Spitsberge, ki so jih imeli za del Grenlandije.

stopnji dalje; Moxonovo začudenje raste, drugi mornarji, videč novic željnega starca, priskočijo na pomoč in lažejo vsevprek. Nekaj čisto navadnega je, pravijo, če gremo na tečaj, saj je morje prosto ledu in odprto na vse strani, včasih je tako toplo kakor v Amsterdamu. Začno se razgovarjati o drugem, češ, kaj se bomo menili dalje o severnih pokrajinah in o tečaju, ni vredno govoriti o takih vsakdanjih stvareh. In ravno ta preprostost in nevsiljivost je premagala Moxona, vsedel se je na njihove laži, šel domov, vzel pero in napisal knjigo, pridejal ji karto in navedel nebroj nerodnih dokazov. „Angleški mornar je poročal samo dejstva in govoril resnico, ker bil je videti preprost, pošten mož, ki gotovo ni imel zlobnega namena z menoj.“

Barrington, ki je vse te slučaje zbral, se je nemalo čudil, verjel pa ni; obrnil se je na kapitane in izvedel resnico. „Le redkokdaj moremo priti čez 81° 30', do tu sem pa skoro vselej.“ Morebiti najdalje je prišel leta 1634. Willem Willemszoon, še tri stopnje od Spitsbergov naprej, jadral je ob ledu proti zahodu, ni mogel ga prodreti in se podal zopet na lov. Tudi poznejši poizkusi, prodreti plavajoči led, se niso posrečili.

Tudi prezimili so včasih na Spitsbergih, a neizprosni sovražnik skorbut jih je skoro vselej premagal. Kolikokrat so prebili arktično zimo na Novaji Zemlji ali kje drugod na severu ruski ribiči in lovci, o tem nam nihče ne poroča, zakopano je v arktičnem ledu. Holandci in Angleži so pa seveda bolj natančni, zabeležili so vse, saj ni čuda, Spitsbergi i. dr. jim je v bistvu vendar popolnoma tuje, zapišemo pa le nenavadne doživljaje, ne vsakdanjosti. Najboljše zdravilo proti boleznim v ondotnih pokrajinah je izpremenjava hrane in neprestano gibanje; ko je ribarila l. 1630. neka angleška ladja okoli Spitsbergov, se je izgubilo osem mornarjev; niso jih mogli dobiti. Zašli so bili, izkrkali so se in morali prezimiti, živili niso imeli, in ravno to je bila njihova rešitev. Morali so venomer hoditi na lov, ubili so več belih medvedov in severnih jelenov, imeli so vedno dosti mesa in toplo obleko. Ko jih je prišla drugo leto ladja iskat, meseca maja, so bili vsi zdravi in močni, zima jim ni škodovala. Eden njih, Edvard Pellham, je opisal dogodljaje, pridejal tudi karto.

Zelo tragična je bila pa usoda holandskih ribičev, par let pozneje. Že od l. 1626. dalje so holandske družbe razmotrivale misel, ali ne bi kazalo pustiti nekaj mornarjev čez zimo na otoku Jan Mayen (med Islandijo in Spitsbergi, odkril ga je bil Hudson l. 1607.) ali pa na Spitsbergih; hodili naj bi na lov in napravljali zaloge kož, kosti i. dr. za prihodnje poletje. Sedem let po

prvih osnutkih, 1633, je imelo sedem holandskih mornarjev res toliko poguma, da so se odločili za prezimovanje tu gori na Spitsbergih, nekako ob 79° N. Koncem avgusta je brodovje odjadrilo, ostali so sami. Takoj začetkoma so se podali na lov, ubili več severnih jelenov, ujeli vse polno morskih ptic in se tako preskrbeli z živili za zimo. Našli so tudi več zdravilnih zelišč. Začetkom oktobra je nastopil mraz, ptice so izginile. Vedno so bili v postelji, akoravno so imeli ognjišče in peč v koči, tako je bilo mraz; vendar so morali včasih vstati, da so se ogreli s pregibanjem, sicer bi bili tudi v postelji zmrznili. Slednjic jih je rešila holandska ladja koncem maja 1634.

Njihov zgled je izpodbudil druge mornarje in zopet se jih je oglasilo sedem za prezimovanje ravno tam, kjer so bili prvi. Dali so jim raznih zdravil, zdravilnih zelišč, pijače, mesa in sploh vsega, kar so smatrali za potrebno. Okoli 20. oktobra je izginilo solnce, že mesec dni zatem so pa vsi zboleli, prijel jih je skorbut; zastonj je bilo prizadevanje, dobiti svežih zelišč proti skorbutu in ujeti kako divjačino. Umrli so drug za drugim, prvi Adrian Johnson 24. januarja 1635, sledil mu je najboljši med njimi, Cornelis Tisse, nato Oters. Koncem prvega februarjevega tedna so ujeli ostali štirje lisico, preskrbeli se tako s svežim mesom, a kaj ko je meso tako hitro pošlo, bolezen se jih je zopet lotila. Trije so tako slabi, da ne morejo več hoditi, samo Hieronim Carcoën ima še toliko moči, da znaša po malem les na ogenj, ki jih greje, 26. februarja neha pisati dnevnik, pravi, da sicer živijo še štirje, da so pa nesrečni in brez moči in da prosijo Boga, naj jih kmalu odreši. Ko je prispelo l. 1635. poleti holandsko brodovje do Spitsbergov, je našlo tam sedem mrtvecev.

Leto preje so prezimovali tudi na otoku Jan Mayen, zopet jih je bilo sedem; mraz je bil neizrečeno strupen, kljub temu so vztrajali do konca marca 1634. Že so mislili, da so rešeni, tedaj se prikažejo znaki skorbuta, grozna bolezen umori drugega za drugim. Lep je bil zadnji dan aprila, jasno je bilo nebo, solnce je sijalo, a mož, ki je pisal dnevnik in nam to sporoča, ni imel nič od te krasote, komaj so še čitljiva znamenja njegova v dnevniku, tako slab je. Ko so začetkoma junija Holandci stopili na otok, so imeli izpolniti samo še žalostno dolžnost: pokopati trupla sedmerih svojih rojakov. — Odslej naprej ne slišimo ničesar več o prezimovanju v polarnih pokrajinah, žalostna usoda štirinajstih žrtev je bila Holandce oplašila. Pač pa bomo govorili o Rusih, ki so ostali več let tudi čez zimo na Spitsbergih, enkrat kar šest let, 1743—1749.

Pred sredino sedemnajstega stoletja se začno udeleževati lova na kite i. dr. tudi Hanseati. Hamburg in Bremen pošiljata ladje v spitsberško morje, včasih 50—60 na leto, a ne moreta posebno uspešno tekmovati s Holandci. Le-ti so se tudi še pozneje odlikovali, ne samo kot lovci, temveč tudi kot raziskovatelji. Tako je n. pr. odkril kapitan Cornelis Gillis severovzhodno Spitsbergov otok, imenovan pozneje po njem, sedaj vidimo pa večinoma ime „beli otok“; pokrit je z ledom, obrisi še niso določeni čisto natančno; nanovo ga je odkril šele l. 1877. Norvežan Johannesen.¹ Za poznavanje vseh ekspedicijskih potov in za primerjanje je najboljša karta tistih časov ona Jana van Keulen, izdana prvič koncem sedemnajstega stoletja, potem pa v nadaljnjih obnovitvah prirejena od njegovega sina Gerarda. Tudi Gillisova odkritja so že uvrščena.

Holandci so bili prvi lovci arktičnih krajin v sedemnajstem in začetkom osemnajstega stoletja.² Izplačal se je poleg lova na ribe zlasti oni na kite, ki so jih ujeli v velikih množinah, Gillis n. pr. sam leta 1705. kar šestnajst. Poleg nam že znanega morja okoli Islandije, Jan Mayena, Spitsbergov in dalje vzhodno do Novaje Zemlje so obiskali pa tudi vodovje ob Grenlandiji, njihove ladje so plule po Davisovi Cesti zahodno Grenlandije. Sredi osemnajstega stoletja se polagoma umaknejo, vzrokov je več, ne najmanjši tiči seveda v političnih razmerah, a tudi izplačalo se ni več tako kot preje; neprestani lov je kite i. dr. precej iztrebil. Ko so začeli v devetnajstem stoletju razni narodi nanovo hoditi na sever, ni Holandcev več med njimi.

Poleg Holandcev, Angležev in Nemcev so obiskavali v sedemnajstem in osemnajstem stoletju severna morja seveda tudi Rusi, manjkali niso Francozi in Danci.

Danci na Grenlandiji.

Že dolgo časa niso slišali v Evropi ničesar o Normanih na Grenlandiji, bili so pa prepričani, da niso izumrli, zopet so hoteli dobiti stik z njimi; prvi, ki so mislili na to, so bili Danci. Več načrtov so skovali, a v prvih letih vse takoj zopet opu-

¹ Nekateri so pa mnenja, da je nekdanja Gillisova Zemlja del Franc Josipove Dežele.

² Že imenovana Smeerenburg, kjer so pripravljali ribjo mast in sušili ribe, je vsebovala hiše s stanovanji, gostilne, trgovine itd., do 1500 ljudi je bilo včasih zbranih. Hitro je pa razpadla, ko je ponehal lov na kite. Še sedaj je tam polno razvalin hiš, križev na grobovih in drugih ostankov nekdanje slave. Lov so v devetnajstem stoletju obnovili, a ni več takega pomena.

stili, enkrat so se pogajali celo z ruskim ribičem Pavlom Nihecom iz Kole, a tudi tega načrta niso izpeljali. Angleži so jim pokazali pot, kje je treba zastaviti. Ko so namreč na Angleškem zopet začeli gledati proti severozahodu in na prehod v Azijo okoli Amerike, tedaj je prišel Martin Frobisher tudi na grenlandsko obalo (pozneje o tem), mislil pa, da je odkril deželo Frizov, o kateri nam pripoveduje Italijan Zeno. Na Danskem so hoteli to odkritje izkoristiti in so poslali tja Angleža Alldaya (l. 1579.), videli so sicer obalo, a led jim je zabranil izkrcaje. Tudi dve leti nato so prišli do brega, a izkrcati se zopet niso mogli. Ko je pozneje (l. 1585. in 1587.) Davis imel veliko uspehov v teh morskih rokavih in zalivih ter je prišel celo od 72° N naprej, so se Danci znova vzdramili. Vabilo jih je tudi pripovedovanje o kamnitih stenah grenlandskih, ki se blestijo v krasnih barvah; blesk seveda ni drugega nego zlato in srebro. Tri ladje odrinejo na pot 1605, ime dveh je znano, „Mačka“ in „Lev“. Medpotoma, ko so bili obalo že zagledali, so se skregali, „Lev“ se je uprl in kapitan Lindenov je šel na svojo pest naprej. Izkrca se je, najbrže na vzhodnem bregu, srečal se z domačini (Eskimi) in tržil z njimi; dajali so jim železo, žebelje, nože i. dr., Eskimi pa kože in zobe raznih živali. Dva Eskima so Danci ugrabili in se srečno vrnili v Kodanj. Tudi drugi dve ladji sta bili srečni, ena je prodrla do 69° N, tržili so in ugrabili nazadnje tri Eskime.

Prihodnjega leta, 1606., so odposlali Danci poleg prejšnjih treh ladij še dve novi, po dolgih ovinkih in bojih z naravo so stopili na suho ob izlivu neke reke, ob 66°25' N. Na bregu je stala naselbina Eskimov, Sekanunga. Pet domačinov je zopet izgubilo prostost, odpeljali so jih v Kodanj. Ker pa niso dobili zlata in srebra, je zanimanje kmalu ponehalo, slaba volja se je izrazila v številu ladij, samo dve odjadrata l. 1607. iskat staro normansko naselbino Österbygd. Niso je dobili, neprestano so se morali boriti z ledom, posadka na ladjah se je uprla in prisilila kapitane, da so se obrnili proti Islandiji. Kmalu nato so bili doma, uspehov niso mogli izkazati nobenih. Obe ti dve ekspediciji, l. 1606. in l. 1607., je spremljal Anglež William Baffin, ki je imel zadobiti kmalu veliko slavo.

Znani Hudson je videl l. 1607. dvakrat grenlandsko obalo; l. 1612. se je podal na pot James Hall (Džems Hal), ki je bil že trikrat v Grenlandiji, z danskimi ekspedicijami. Spremljal ga je zopet Baffin. Stopili so na suho, a takoj se je pričela nesreča: Halla je ustrelil domačin, drugi so pa smatrali za najbolj varno podati se domov. L. 1616.

bomo videli na poti Bylota in Baffina, do 78° N. Da so tudi Holandci obiskovali te krajine, je znano, polno imen nahajamo na karti van Keulena, o kateri smo že govorili.

Danci so bili opustili prvotni namen, iskati Normane, lotili so se pa lova na kite in obiskali tudi Grenlandijo, deloma tudi zaradi kupčije z domačini. Znamenita so potovanja Davida Danella. Doma najbrže na Nizozemskem je stopil v službo pri bogatem Dancu Henriku Möllerju, prvem upravitelju carinskih uradov. Le-ta je bil dobil od kralja dovoljenje trgovati z Grenlandijo za trideset let. Na svojo roko je odposlal leta 1652. ladjo tja, kapitan ji je bil Danell. Stopil je sicer v stik z domačini in trgoval z njimi, a posebnih uspehov ni imel; še manj slave mu je prineslo drugo potovanje, l. 1653., in tudi tretja ekspedicija, l. 1654., ni mogla biti bogvekaj, ker čitamo le malo o njej, zopet pač o ropu par domačinov. — Sledijo poizkusi kapitana Otona Axelsen; leta 1670. pride v Grenlandijo, o drugem potovanju, l. 1671., nam ni pa ničesar znanega, ladja se je izgubila, nikakega poročila ni bilo več o nesrečnem kapitanu.

Drage ekspedicije niso imele zaželjenega uspeha, navaden reven duhovnik je prišel, prišel je kot misijonar ljubezni, oznanjeval je tudi ljubezen do Eskima, slabega, doslej vedno zatiranega domačina. Hans Egede je ime požrtvovalnega duhovnika; župnik je bil v mestecu Vaagen na Lofotih. Srce mu je narekovalo pot v Grenlandijo, denarja ni imel, bergenska trgovska družba mu je pomagala. Ukrca se je 3. maja leta 1721.; šel je iskat Normane, ki so morali po njegovem mnenju še vedno bivati ob obalah grenlandskih, hotel jim je prinesiti tolažila vere, upanja in ljubezni. Poleg današnjega Godthaaba je ustanovil prvo novejšo naselbino grenlandsko, na „Otoku upanja“. Začel je raziskovati deželo in hotel potovati čez visoko planoto do vzhodne obale, domnevanega bivališča pozabljenih Normanov; prehod se mu ni posrečil. Še enkrat se je podal proti vzhodu, okoli rtiča Farvela, a spremljevalci so imeli malo vztrajnosti, še manj pa ljubezni do bližnjega, uprli so se mu, obrnil se je in se lotil težavnega dela postati apostol Eskimov.

Petnajst let se je trudil, pomagala mu je žena (bil je protestant), nobena nezgoda ga ni ovirala; najhujši nasprotniki njegovi niso bili domačini, ne, nasprotovali so mu največ Danci in Norvežani,¹ pred katerih lakomnostjo in grabežljivostjo je

¹ Danska in Norveška sta bili takrat ena sama država, zato so izrazi Danec in Norvežan v marsikakem oziru enoisto.

Eskime ščitil, hoteč s tem uveljaviti ime krščansko. Kajti „krščanskega“ se dosedaj Eskimi od „kristjanov“ niso bili naučili ravno preveč. Ustanovil je več kolonij, ki so se začele razvijati dokaj ugodno. Prišle so pa neprilike. Bergenska trgovska družba je že l. 1726. prenehala, danska vlada je vzela kolonizacijo v roke, a ker ni bilo pričakovanih vidnih uspehov, je skopi kralj Kristijan VI. sklenil vse skup opustiti, Egedeja pa prepustiti njegovi usodi. Egede je vztrajal, pomagal mu je znani grof Zinzendorf, ustanovitelj občine herrnhuterske, imel je namreč zveze z danskim dvorom. Kralj se je dal pregovoriti, Egede je nadaljeval započeto delo, dobil pa celo pomočnike v herrnhuterskih misijonarjih, „Moravskih bratih“. Jakob Severin iz Kodanja, eden prvih trgovcev kodanjskih, je dobil od kralja monopol trgovine z Grenlandijo, nastale so nove kolonije, Christianshaab, Jakobshavn, Fredrikshaab. Egede je šel l. 1736. nazaj v Evropo in učil v kodanjskem seminaru jezik Eskimov, umrl je l. 1758., do zadnjega diha z vnelo delujoč za misijone na daljnem otoku.

Ko je Egede še živel, se je ustanovila „Splošna trgovska družba“, namen ji je bila tudi kolonizacija Grenlandije. Neki Walloë je dobil naročilo, naj preišče južne dele zahodne obale in če le mogoče, dospe do Österbygd na vzhodu. Z enim samim velikim družinskim čolnom — umiak — je odšel iz Godthaaba, šest spremljevalcev je vzel s seboj, med njimi štiri ženske, ki so veslale. Prezimili so na mestu današnjega Julianehaab, bolezní se jih niso lotile. Drugo leto, l. 1752., so dospeli do toplih vrelcev Unartok, veslali po cestah skoz najjužnejše otočke in stopili na vzhodni breg, led jih je potisnil nazaj. Še enkrat so prezimili, sredi leta 1753. jih vidimo v Fredrikshaab, najjužnejši tedanjih kolonij. Nobenega plačila pa niso dobili za svoje delo, zapuščen in pozabljen je umrl Walloë v najsiromašnejših razmerah v Kodanju, l. 1793., star 77 let.

Sin Hansa Egede, Pavel, tudi škof, je v letih 1786—1787. neprestano poizkušal približati se vzhodni obali; vse zastonj, ledene grude so pogumne mornarje vsakokrat odgnale. Prepričali so se pa kmalu, da one stare kolonije Normanov ni iskati na vzhodu, zato ni bilo nobenega pravega povoda več zanimati se za to plat, obrnili so pozornost na znanstveno raziskovanje zahodnih

delov. Tu moramo omeniti mineraloga Karola Ludovika Giesecke. Doma je bil v Augsburgu, prišel je na Dunaj in si služil kruh kot jurist, igralec in pesnik. Učil se je nato mineralogije in začel kupčevati z rudninami, raziskal je Fär-öere in prišel l. 1807. tudi na Grenlandijo, kjer je ostal osem let. Zahodna obala mu je bila kmalu tako znana kakor nobenemu drugemu, našel je vse rudnine, ki jih poznajo danes iz onih delov, za vse je vedel povedati, kje jih je dobiti, na njegovem delu temelji geologija Grenlandije. Pozneje postane profesor mineralogije in kemije na vseučilišču v Dublinu.

Težko je bilo raziskovati vzhodno obalo, plasti ledu so bile nepremagljiva ovira. Tem večje važnosti so odkritja dveh škotskih lovcev na kite, očeta in sina Scoresby. Brez vsake omike od doma sta si z neumorno pridnostjo in jekleno

MISIJONAR HANS EGEDE V GRENLANDIJI.

voljo pridobila toliko znanje v naravoslovnih in morskih vedah, da moremo prištevati popis severnih pokrajin itd., ki ga je izdal l. 1819. mlajši Scoresby, sploh najznamenitejšim in najboljšim delom o arktičnih pokrajinah. Zlasti nadarjen je bil sin; pridejal je pozneje prvemu popisu tudi opis odkritij in raziskovanj ob vzhodni obali l. 1822., opis je izšel l. 1823.

V njegovem delu so prvič upodobljeni snežni kristali. Sedemnajstkrat sta bila oče in sin v morju spitsberškem, samo 1810—1822. sta zaslužila z ribjim lovom in lovom na kite nad tri milijone kron. Že leta 1817. so naznanjevali ribiči, med njimi mlajši Scoresby, da je med Grenlandijo in Spitsbergi nenavadno malo plavajočega ledu. Ker so Angleži ravno takrat zopet začeli z novo vnelo zavzemati se za polarne ekspedicije, so odposlali takoj l. 1818. Roža in Buchana na sever (govorili bomo o tem v drugi zvezi).

Par let pozneje, l. 1822., odrineta proti Grenlandiji oba Scoresbya, z namenom, poleg lova lotiti se tudi študij ob obalah grenlandskih, ki sta jih bila videla že prej večkrat, ne da bi jih bila obiskala. Koncem marca sta odšla iz Liverpoola, sredi septembra sta bila že zopet doma, v tem kratkem času — niti pol leta — sta štirikrat pristala ob obali na vzhodu in izmerila ves kos od 69° — 76° N, delo, o katerem pravi Hassert: Die wertvollste Leistung, die bis zur deutschen Expedition an jenem Gestade erzielt wurde. Ko sta plula proti cilju, sta medpotoma neprestano lovila; zagledala sta breg grenlandski prvič 8. junija, ob $74^{\circ}06'$ severne širine, prodrla pas potujočega ledu in začela meriti 10. junija; merila sta do 26. avgusta, zraven pa tudi še lovila.

Videla sta, da je razlike med prejšnjimi kartami in ono, ki sta jo izdelala sama, celih 14 dolžinskih stopinj. Prišla sta do $69^{\circ}13'$ N, dala raznim točkam imena, karta nam pokaže nekako ob 70° N zaliv Scoresby. Namen jima je bil poleg drugega, poiskati stare naselbine normanske, ki so si jih mislili med 60° in 74° N; neovržno sta dokazala, da jih v severnem kosu ni dobiti — na jugu jih pa tudi niso mogli zaslediti —; omenimo, da sta videla obalo do 75° N in jo po skrajnjih točkah splošno določila tudi od 74° — 75° . Sledove domačinov Eskimov sta našla pač na več krajih, videla pa nista nobenega. Rastlinstvo je bilo v onih ugodnih letih splošno zelo bujno, zlasti trava; videla sta obilo severnih jelenov, nebroj žuželk in metuljev, celo bučele. Če se je led umaknil, je višja temperatura seveda zelo ugodno vplivala tudi na razvoj rastlinstva, to pa na živalstvo.

Nadaljevala sta delo slavnih Scoresbyev takoj prihodnje leto kapitan Clavering in znameniti angleški geofizik Edvard Sabine, prišla sta še tri stopnje severneje nego Scoresbya. Sabine je hotel študirati na različnih točkah Severnega Ledenegega Morja, zlasti so ga zanimala opazovanja z nihalom, kapitan Clavering je dobil pa nalog, voditi učenjaka okoli in skrbeti zanj. Ladja njihova, vsebujoča 180 ton, ni bila med najhitrejšimi, 11. maja je zapustila London in zagledali so Hammerfest šele začetkom junija; mesec dni pozneje so bili na Spitsbergih, ostali tam tri tedne, videli grenlandsko obalo prvič 4. avgusta, prodrli plavajoči led, za katerim se je razprostiralo pristo morje, in pristali 13. avgusta ob otoku „Sabine“ v širini $74^{\circ}30'$. — Otok je dobil pozneje to ime. — Sabine se je zaprl v svojo opazovalnico, Clavering je pa napravil 16. avgusta z dvema čolnoma izlet ob obali. Dvanajst dni je bil odsoten in tako toplo je bilo takrat, da so spali vsako

noč v šatorih na čolnih, pokriti s plaščem in tenko odejo, in da se nihče ni niti najmanje pritoževal nad mrazom. Srednja temperatura je bila — od 16. do 28. avgusta — nad ničlo, $+2.5^{\circ}$ C, maksimum $+11^{\circ}15'$, minimum pa samo -5° C. Povsod so zadeli na sledove domačinov in na shrambe slanine, 18. avgusta so videli pa prvič tudi Eskime same in šator njihov iz kože tulnjev.

Clavering pripoveduje: Nikogar ni bilo v šatoru, domačini so zbežali na visoke skale v bližini, ustrašili so se bili našega prihoda. Vzel sem s seboj enega častnikov in šel proti njim, dajal sem jim znamenja prijateljstva. Ostali so mirni, prišla sva do podnožja skal, visokih kakih pet metrov, položila na tla daljnogled in par rokavic iz volne in se nekoliko umaknila; takoj so prišli raz skalo, vzeli ponujene jim reči in se hitro zopet umaknili. Čakala sva par minut, da so pregledali darove, približala se zopet, niso več bežali, mogla sva jim podati roko, in ta ceremonija se jim je zdela zelo čudna. Kljub temu pa, da sva bila zelo zaupna in prijazna in da sva hotela vzbuditi zaupanje tudi v njih, so se neprenehoma zelo tresli, od strahu. Peljala sva jih nazaj v šator, štiri metre je meril v obodu, $1.6\ m$ je bil visok, ni bilo druge oprave v njem kakor neke vrste miza iz lesa in ribje kosti. Imeli so tudi mal čoln iz kože tulnjev, harpune in kopja, držaji so bili iz lesa, konice pa iz kosti, včasih iz železa, najbrže meteoričnega izvora. Niso si pa upali stopiti v naše čolne, ločili smo se. Drugega dne, 19. avgusta, smo se prepričali, da je njihovo zaupanje do nas postalo že večje, prihajali so možje, žene in otroci, ponujali nam meso tulnjev in mrožev, mi pa njim suhor in soljeno meso, a meso so takoj zopet izpljunili. Veliko je bilo njihovo začudenje, ko sem dal umiti enega od otrok, hotel sem videti barvo njegovega telesa, skrito pod umazano skorjo in ribjo mastjo; barva je bila taka kot ona bakra ali pa čresla. Lase so imeli črne, obraze okrogle, noge in roke mesnate in otekle. Začudenje njihovo pa ni poznalo meje, ko je neki mornar ustrelil tulnja, prvič v življenju so slišali pok puške. Prosili smo enega od njih, naj gre s čolnom po ubito žival, plavajočo na vodi. Preden je stopil na suho, je obračal tulnja okolinokoli in iskal luknjo, ki jo je naredila krogla; ko jo je našel, je začel nezrečeno čudno vpiti, plesal in skakal je kot nor. Ko smo ga prosili, naj dene žival iz kože, je opravil svoj posel hitro in dobro. Da bi jim pokazali, kako dobro znamo streljati, smo ustrelili večkrat proti eni in isti točki; dali smo jim potem puško v roko in eden je ustrelil v vodo, a se je vsled udarca puške tako ustrašil, da se je

kar splazil v šator in ga ni bilo več videti. Drugega dne smo opazili, da so izgínili vsi Eskimi, pustivši šator in vse drugo nedotaknjeno; ne morem si misliti drugega, kakor da jih je prepodil strah pred streljanjem.

Ko se je mudil Clavering na izletu, je postalo morje okoli otoka Sabine popolnoma prosto ledu na vse strani, če so stopili na višine, tudi na severu niso videli ledu, dokler je segal pogled. 13. septembra so zapustili Grenlandijo, bili čez deset dni že ob bregovih norveških, študirali tam in 19. decembra zopet pozdravili prijatelje v Londonu.

Umevno je, da so odkritja Angležev nanovo vzbudila zanimanje Dancev, a jim povzročila tudi dosti skrbi, ker so smatrali Grenlandijo za svojo posest; le slučaj je hotel, da ni proglasil Scoresby vzhodne obale za angleško last. Začeli so misliti na Danskem na nova podjetja in sklenili so odposlati ekspedicijsko na čolnih, ki naj bi dosegla, če le možno, $69^{\circ}13'N$, torej najjužnejšo točko Scoresbya. Za vodnika so izvolili častnika W. A. Graaha, ki je bil že prej v Grenlandiji, spremljal ga je naravoslovec dr. Vahl, kot tolmač pa predstojnik kolonije Fredrikshaab, Mathiesen; pridružil se jim je še mineralog dr. Pingel. Leta 1828. so se odpravili iz Kodanja in porabili čas od srede leta do druge polovice marca 1829 za pripravo na pot. Dva družinska ali ženska čolna so vzeli s seboj — umiak je ime te vrste čolnov, kakor že vemo — $11,5\ m$ sta bila dolga, $2,1\ m$ široka in $0,76\ m$ globoka. Štirje Danci in petnajst domačinov se je podalo 21. marca na morje, med Eskimi pet mož in deset žensk, ki so veslale; eden Eskimov je bil doma na vzhodni obali, Ernenek je bilo njegovo ime. Prvega aprila so zavili okoli južne grenlandske točke, a šele koncem meseca so se mogli odpraviti proti severu, toliko je bilo ledu.

Začetkoma so se pomikali le počasi, Graah ni poznal čolnov in tudi ne posadke svoje, Eskimi so ga zapuščali drug za drugim, ostala sta mu nazadnje samo dva moža in šest žensk. Ekspedicijska v čolnu! Čisto sami, ločeni od sveta, devet ljudi — drugi Danci namreč niso šli z njim ob vzhodni obali — neprestano bobnenje ledenih gora, padajočih s $300\ m$ visokega brega ali pa lomčih se od fjordskih ledenikov, na desno pa pla-

vajoči led! Graah poroča, da so se ločile ledene gore včasih po stokrat na dan od notranjega ledu in se zvalile v morje, z gromom in rjoventjem, ki si ga ne moremo predstavljati. V prvih dveh mesecih se niso premaknili niti za dve stopnji — od 60 do $61^{\circ}47'$ — torej komaj kake tri kilometre na dan. Med tem časom so bili pa nekateri Eskimi, kakor smo videli, zapustili ekspedicijsko, dva čolna sta bila sedaj odveč, preselili so se v močnejšega in hitro je šlo naprej. V treh tednih in pol so preveslali sedaj $515\ km$, skoro $21\ km$ na dan! Najsevernejša točka, do katere je dospel Graah, je $65^{\circ}15'36''$, manjkale so torej štiri stopnje do zaželjenega cilja. Prezimiti je bilo treba; ker je bil pa čoln že slab in je manjkalo živeža ter je hotel Graah odkrito obalo natančno preiskati, so se podali nazaj proti jugu do naselbine Nukarbik ob $63^{\circ}20'$. Otok ob 65° , najsevernejšo

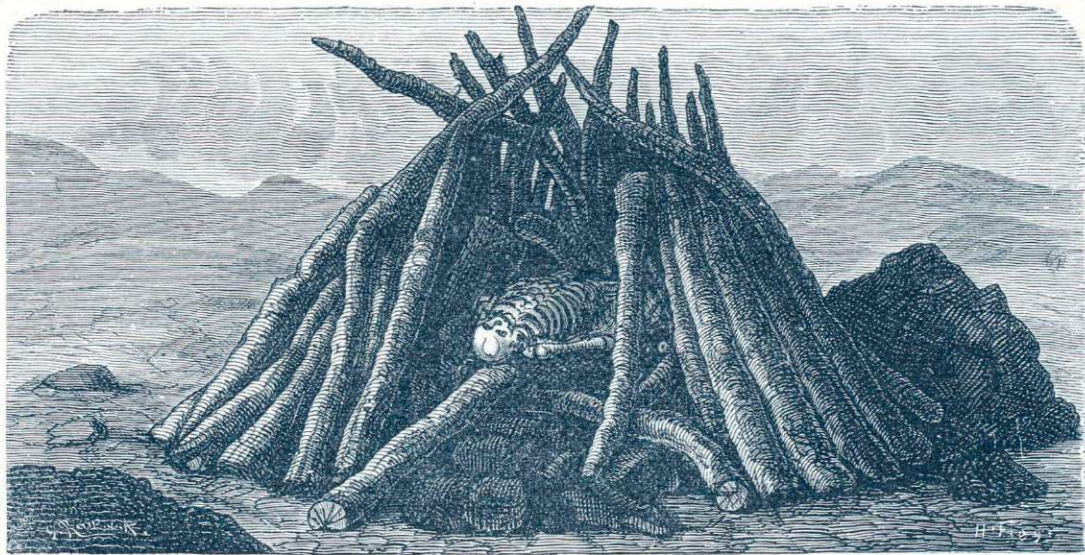
UMIAK IN KAJAK ESKIMOV.

točko, so imenovali „Otok obrata“. V Nukarbiku so ostali od 1. oktobra 1829 do 5. aprila 1830, vreme je bilo zelo ugodno, 29. oktobra je še deževalo, šele koncem februarja je nastopil mraz, a najnižja temperatura je bila samo 21° pod ničlo. Graah je bil pa bolan skoro celo zimo, živeža jim je primanjkovalo, in začel se je bati, da se bodo poslužili Eskimi posebnega sredstva proti lakoti in za izpremembo zatekli se k človeškemu mesu. Ni prišlo do tega; slika nam pa Graah Eskime ob vzhodni obali grenlandski kot pleme, ki je v vsakem oziru boljše in višje nego ono na zahodu, veliki so in močni, ženske prijetnega obraza, dobrovoljni so, pošteni in čednostni kot noben narod na svetu. Drugo leto zaradi viharjev niso mogli več nazaj na sever, šli so proti jugu, mučila jih je grozna lakota, moči so jim pešale. 15. oktobra šele so dospeli v Fredrikov Dol ob južnozahodni obali; prvo zdravniško pomoč je do-

bil bolni Graah od nekega tamošnjega misijonarja. Prezimil je v Julianehaabu; l. 1831. je še neprestano delal in meril, avgusta šele je zapustil Grenlandijo in mesec dni pozneje prišel v Kodanj, po več nego triletni odsotnosti.

Sedaj so zanesljivo vedeli, da starih normanskih naselbin ni dobiti in iskati tukaj, Angležev se pa tudi ni bilo več bati in zanimanje za vzhodno obalo je zaspalo zopet za tri desetletja. Samo slučajno je kdo zašel v zapuščene, samotne te krajine. Prvo ekspedicijo v novjšem času so poslali tja Nemci, in sicer vsled neumornega priza-

devanja slavnega geografa Avgusta Petermanna. Pač čitamo kmalu po Graahovem potovanju o francoski vojni ladji „La Lilloise“, ki je pod poveljstvom kapitana Jules de Blosseville leta 1833. imela nalogo raziskovati morje ondotnih pasov. Koncem julija so zagledali Francozi breg Grenlandije, sledili mu par minut, od 68°34' do 68°55', na suho niso stopili; vsled slabega vremena so se obrnili nazaj proti Islandiji, še enkrat odrinili, zadnji datum, ki nam je znan, je 6. avgust; tedaj je pisal kapitan še pismo domov, potem pa o Lilloisi ne slišimo več, izgnila je brez sledu.

GROB ESKIMOV NA ZAHODU.

BOLNIKOVA POMLADNA SLUTNJA.

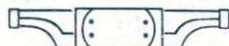
Zložil Bogumil Gorenjko.

Ah, ni še kresnic ob stezicah,
in nageljnov ni še v gredicah,
kot junijev čas; o pri nas
je še mraz!

A kmalu razcvête se mak,
po stebli oplete se slak,
i on bi se dvignil in rad
bi videl to lepo pomlad!

O polje, ti pisano polje,
o morje ti radostne volje,
škrjanček, ki pel ti je lani,
v deželi ostane neznani —
morda ga bo deček hudobni ujel —
in nikdar ne bo ti več pel . . .

Oj, kadar zorela pšenica vam bo,
zapijte, prijatelji, pesem mi to
v moj tihi spomin!

KNJIŽEVNOST.

Gorenjska knjižnica. III. zvezek. — V Kranju 1912. Izdaja Tiskovno društvo v Kranju. Cena 30 vin. — To je čisto drobna knjižica osmerih kratkih podlistkov, ena izmed tistih mnogih brošur, ki jim je že pri rojstvu sojeno, da jih svet prezre. Komur pride v roke, pride le slučajno. Pa je važna, ker zbira originalno slovensko podlistkarsko literaturo, ki je bila doslej pri nas vse premalo cenjena; naše dnevno časopisje kaže — v tragičnem neumevanju svoje naloge — premalo zmisla za literarno važnost vrstic pod črto. Prav zato je namen Gorenjske knjižnice dober in zbirka sama priporočljiva.

Tretji zvezek prinaša na prvem mestu podlistek Izpokorjena romarica, napisal Proto Konec (eden izmed psevdonimov Petra Bohinjca). Dogodbica je stara, tako preproste in lahko umljive tragike, da s podobnimi snovmi dijaki-začetniki mnogokrat nastopajo pot pripovedovalca: ljubezenska lehkomišelnost, greh in pokora. Toda pripovedovana je s toliko epično kratkobesednostjo in napetostjo, s tako finim občutkom za bistvenost in plastiko, da bi je bralec skoro ne prisodil istemu Bohinjcu, ki je prej pisal dolge, predolge povesti. Začne se tako: „Pod Šmarno goro, v pobočju, izza gruče gostih jablan, kuka rumena hišica. Rumeni hišici gospodinji deklica močnih mišic, bele polti, hudih oči. Očeta so ji ubili, mater zakopali, brata potopili, sestro zamožili . . .“ In tako gre naprej, skoro v nagem slogu narodne pravljice, beseda stopa k besedi in se združuje v eno samo, veskoz koncentrično prečuvstvovano celoto. To formalno celoto je pisatelj hotel okovati tudi v idejni obroč in je zapisal za moto narodni motiv: „Ima jopič urezan — na vižo novó“, dobro, pa brez potrebe. — Bogve, ali imata Bohinjec in gorenjska knjižnica še več takega dragocenega drobiža?

Iz ostale vsebine tretjega zvezka bi morali sklepati, da ne. Zastopana sta še Ljubo Mrak in Fr. Ks. Steržaj, vsak s tremi podlistki. Steržaj piše o bohinjskih gorah in prebivalcih, ki med njimi živi in dela, včasih bolje, včasih slabeje, a nikoli posebno dobro — „po starem“. Lovi se z dolgimi besedami za opisi narave in se muči, da bi točno in obširno podal duševna razpoloženja, sanje in misli svojih ljudi, ter končuje črtico n. pr. „Doma pa sta žalovala in še žalujeta oče in mati za sinom — edincem, ki ga je ugonobila neukročena strast —“ (v resnici ga ni ugonobila neukročena strast, ampak slučajno ubila puška). Torej prav po starem. Te vrste literatura

je podobna ostankom starih mestnih noš, ki čez sto let žive na deželi zanemarjeno življenje, in tak literat podoben znanstveniku, ki bi danes s trudom vedno nanovo dokazoval, da sestoji voda iz vodika in kisika, in podoben božjepotniku, ki bi danes šel z vozom ali peš v Kelmorajn. Literatura te vrste ni slaba, ker je stara, ampak zato, ker je za bodoči razvoj slovstva brez pomena. Način, kot Steržaj rešuje slovstvene probleme, je izgotovljena naloga in slovstveno življenje ga je delo ad acta. Treba se je torej ozreti po težavnejšem delu in novih rešitvah.

Ljubo Mrak ima tri drobtine; med njimi je najboljša „Pravljica o treh vitezi“, dasi je le malo izpremenjen motiv iz „Beneškega trgovca“. Mrak piše veskoz gladko in lahko.

I. C.

H. Družovič: „Lira.“ Kot glasbeni pedagog na Slovenskem že znani O. Družovič nam je podal novo zbirko moških zborov kot srednješolsko pesmarico pod imenom „Lira“. Uvodoma je natisnjen prav kratek obris itak ne obširne glasbene zgodovine slovenske in potem „Pregled teoretiške tvarine“, katerega pa bo moral vsak pevovodja, ali kdorkoli bo iz te knjige poučeval teorijo, precej izpopolniti. Tako o starih ključih ni nikjer govora, dalje o pregledu oktav, o enharmoniji, ki je v modernih skladbah velike važnosti, o konsonancah in disonancah. Tudi skale niso popolne, manjka n. pr. des-dur, sicer enharmonična cis-dur, pa bi ravno raditega bilo umestno navesti je, saj jo moderni skladatelji kaj radi rabijo. Najvažnejše poglavje, mozeg glasbe, intervali, bi pa morali biti vse širše obdelani. Tako pa je še to pomanjkljivo, kar stoji v štirih vrstah. Zakaj so izostale zmanjšane terce in sekste? Zakaj

ALPSKA TURA. POT ČEZ UČKO GORO.

stoje n. pr. zmanjšana prima, oktava in nadmerna oktava brez komentarja med drugimi intervali? Če je knjiga namenjena, recimo, v prvi vrsti srednješolski mladini, bi bilo po mojem mnenju mnogo koristneje, baviti se bolj obširno z glasbeno teorijo, kot se je razvijala do današnjega dne, in raje opustiti marsikak zbor ali zborček, ki nima posebne umetniške vrednosti in ne življenjske sile, ki se morda še nikdar ni in se ne bo pel. Tudi poglavje o pevski tehniki bi zaslužilo več pozornosti. Knjižici imata vendar namen izobraziti začetnika, ki bo pa moral neizogibno popolniti svoje znanje, čim ju odloži.

V zbirki so zastopani vsi domači skladatelji, kar se mi zdi posebno hvalevredno, tudi tuji, slovanski in neslovanski. Poleg narodnega blaga najdeš tu obilico umetnih pesmi raznih narodov. V tem pa ravno,

se mi zdi, tiči pedagoški pomen pesmarice. Kolikor je meni znano, smo tako knjižico pri nas pogrešali, zelo pogrešali. Vsaka narodna pesem ima nekaj svojega obilježja, bodisi v ritmu, melodiji, intervalih itd. Koliko hitreje in prosteje diha začetnik-skladatelj, čim spozna poleg naše, žal še borne umetne in naše, v nobenem oziru posebno markantne narodne pesmi tudi tuj produkt. Ne morem trditi, da so vse narodne pesmi v pesmarici zgledno harmonizirane, toda učenec, ki obvlada harmonijo, si bo lahko sam izboljšal trša mesta. Tako je tudi to delo poleg svojih hib prav znatnega pomena v naši literaturi; naj bi se mnogo rabilo, ker bo brez dvoma mnogo koristilo. Cena obeh 395 strani obsežajočih knjižic je 3 K 50 h. Tisk je čeden. Založila je in naprodaj ima pesmarico Kat. Bukvarna. **Ant. Svetek.**

TO IN ONO.

IV. jugoslovanska umetniška razstava.

Misel jugoslovanskih umetniških razstav je izšla od Srbov. V Belgradu se je tudi vršila prva jugoslovanska umetniška razstava l. 1904. in je bila prenesena od tam v Sofijo. Temu dogodku je sledil naslednje leto drugi, nujna posledica prvega, ali pravzaprav bi se bil moral izvršiti že pred prvim, ker je bil za nadaljnje delo v započeti smeri neobhodno potrebna podlaga. L. 1905. se je namreč ustanovila zveza jugoslovanskih umetnikov, Lada, obstoječa iz štirih narodnih sekcij s sedeži v Ljubljani, Zagrebu, Belgradu in Sofiji. Slovenci so se sicer udeležili že I. razstave, vendar so bili pri ustanovitvi Lade toliko kot neudeleženi, pozneje so pa ustanovili lastno podružnico. Sklenilo se je, prirediti razstave povrsti po vseh jugoslovanskih glavnih mestih, kakor si tudi v predsedstvu Lade sledijo po določenem redu vse sekcije. Tako se je II. razstava vršila v Sofiji, III. v Zagrebu, IV. pa letos namesto v Ljubljani zopet v Belgradu. Po številu (okoli 1000) razstavljenih umetnin je bila razstava prav imponantna, kvaliteta razstavljenih predmetov pa je bila nad vse različna, in kolikor poznamo jugoslovanske umetnike, so zmožni kvalitativno veliko več, kot je pokazala ta razstava. Pa je tudi naravno tako, ker prvič namen razstave pri vsej dobri volji prirediteljev ne more biti ta, da pokaže vse zmožnosti jugoslovanskih umetnikov, na drugi strani pa je bilo več najzanimivejših in najsilnejših osebnosti slabo ali sploh ne zastopanih.

Razstava je bila urejena po umetniških skupinah in ne po narodnostih, kot bi bilo najprej pričakovati. Ta društva so Lada s štirimi narodnostnimi sekcijami. V slovenski sekciji Lade so razstavili: Ivan Vavpotič, I. Vesel, H. Gerbič, H. Smrekar, M. Stern, R. Stern-Klein, Fr. Ropret, A. Šantlova, S. Šantel, H. Šantlova. Drugo društvo, ki je razstavilo, je Medulić, društvo hrvaških in srbskih umetnikov; s temi so razstavili tudi Slovenci: Grohar †, Gustinčič, Dolinar, Žmitek, Ana Zupanec, Jakopič, Jama in Berneker. Posebej sta razstavila: Društvo bolgarskih umetnikov in Društvo srpskih umetnikov. Poleg teh je raz-

stavilo tudi nekaj neorganiziranih umetnikov; izmed Slovencev: Klemenčič, oba Magoliča in v Ljubljani bivajoči Rašica.

Najvažnejši umetniki Lade so: Slikarji: Auer, Bužan, Crnčić, Čikoš-Sesia, Iveković, Tišov, Věšin; kiparji: Frangeš, Valdec, Roksandić; Medulić: Ljuba Babić, Vidović, Krizman, Rački, Meštović (kipar), Rosandić (kipar).

Splošno lahko rečemo, da so v Ladi samo starejše moči konservativnih smeri, brez prav silnih umetniških potenc; imena, ki sem jih navedel, značijo v smeréh, ki jih zastopajo, višek zmožnosti v tem društvu zbranih moči. — Drugače Medulić. Tu so zbrane same moderne, po napredku stremeče sile, boreče se kot ostali kulturni svet v zapadni Evropi za novo monumentalno umetnost, ki je ne zanima samo svet, kakor ga vidimo pod različnimi pogoji razsvetljave, oddaljenosti in okolice; to nalogo je rešil že impresionizem, sedaj pa postaja umetnost zopet ta, kar je bila skoz toliko stoletij: izraz umetnikovih čustev in mišljenja na eni strani, na drugi spremljevalka vsakdanjega življenja kot eno najvažnejših kulturnih izrazil. Babić, Krizman, Meštović in Rosandić so glavne osebnosti te struje in jo tudi dobro označujejo.

Kar se tiče ostalih dveh društev, ki sta tudi razstavili: Društvo bolgarskih umetnikov in Društvo srpskih umetnikov, ne vsebujeta nobene silne umetniške osebnosti, sicer sta pa odsev novejših, posebno tehničnih stremeljenj med Francozi in drugod v zapadni Evropi.

Na razstavi je bil poseben oddelek za arhitekturo. Tu se vidi, kako je posebno pri Hrvatih prodrli že moderni princip, o čemer pa najlepše priča Zagreb sam, kjer na vsakem koraku srečavaš lepe moderne stavbe, v okolici pa prekrasne vile. Tudi pri Srbih je par prav zanimivih moči; Bajalovićev srpski paviljon v Rimu je lansko leto vzbujal pozornost vseh obiskovalcev. Izmed Slovencev je razstavil samo Koch, ki mu pa odločno manjka umetniškega značaja.

Ako se nazadnje ozremo na narodnosti, ki so razstavile, moramo priznati prvenstvo med vsemi Hrvatom, ako tem prištejemo Meštovića in Rosandića, ki sta Dalmatinca in ju enkrat Srbi, potem zopet

Hrvatje proglašajo za svoja. Da sta lansko leto razstavela v srpskem paviljonu v Rimu, ni važno, saj so motivi, ki so tudi druge Hrvate privedli do tega koraka, znani. Hrvatje imajo med Jugoslovani največje umetniške osebnosti, ki igrajo tudi v tujini odlično vlogo.

Za Hrvati moramo imenovati prve Slovence. Kdo se bo začudil tej trditvi, ker jih doma tako malo ce-

MUTSUHITO, UMRLI JAPONSKI CESAR.

nimo, a je le res. Posebno slikarji, ki so se na razstavi pridružili društvu Medulić, so zanimivi in se na prvi pogled pokažejo kot skupina ljudi, ki se bori za iste cilje. Tudi na letošnji spomladanski razstavi dunajske Secesije so se iz vse razstave odbijali kot posebna skupina, ki živi samostojno življenje poleg in vzporedno z drugimi. Res ni med njimi nobene prav silne umetniške osebnosti, toda to, kar so dosegli, je vsega vpoštevanja vredno in se povsod lahko pokaže.

Ako se še enkrat ozremo na celo razstavo, ne moremo imeti nič proti temu, da Slovenci niso razstavili kot narodnostna skupina, ampak so se pridružili v veliki meri Meduliću. Umetniške struje so mednarodne in tako se veliko bolje pokaže, koliko jih stremi za podobnimi cilji. Fraza o narodni umetnosti se v praksi razblini v nič. Meštrovich ni nič manj srednjeevropski kot jugoslovanski. Tako je pri vseh resničnih umetnikih, ker nobeden ne sme prezreti pridobitev tujine, če hoče stati na višini časa in biti vpoštevan tudi izvan domovine.

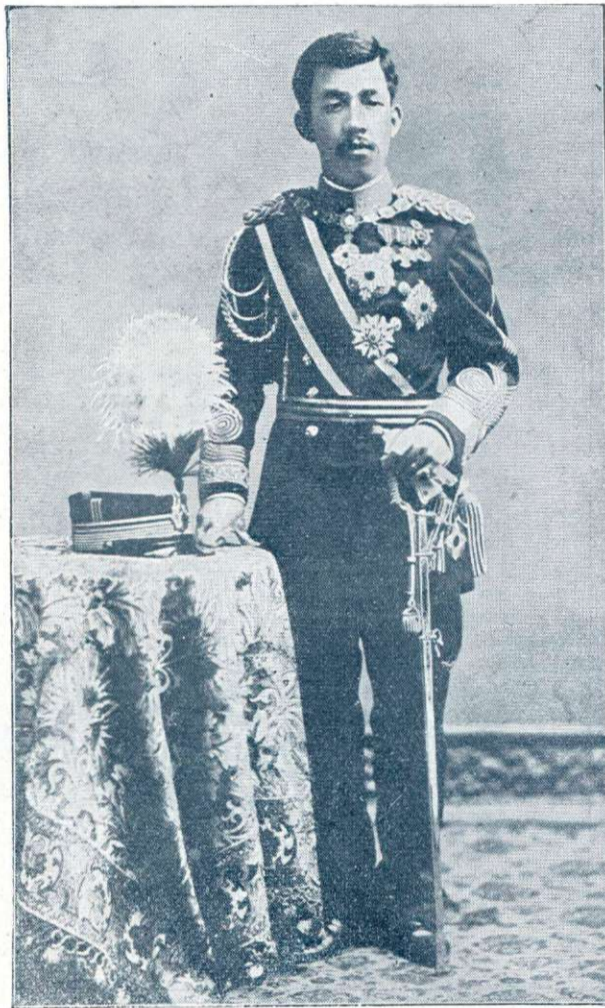
Pomena teh razstav ne smemo podcenjevati. Prvič se tu vsaj deloma vidi, koliko in kake umetniške moči imamo Jugoslovani, drugič stopajo posamezne narodnostne skupine v čisto drugo, resničnejšo luč, tretjič pa se vidi, kako eni in drugi sledimo razvoju splošne umetniške kulture, v koliko smo to sprejeli in v kateri smeri jo sami na lastnih tleh razvijamo. Jugoslovanska umetnost je po veliki večini provincialna in v svojem razvoju zaostaja vedno za nekaj let za srednjo Evropo; malo jih je in to so v prvi vrsti Hrvatje in Slovenci ali avstrijski Srbi, ki

gredo skupno z zapadno Evropo, drugi nekoliko zaostajajo.

Želimo samo, da bi vendar enkrat tudi Ljubljana doživela veliko jugoslovansko umetniško razstavo, ki naj bi pokazala posebno, kaj zmore jugoslovanska moderna na vseh poljih. Jedro te razstave bi bile moči, ki jih zbira Medulić in sorodne. Razstavili naj bi izbrana najboljša dela, ker taka razstava bi bila obenem apologija domačih stremljenj, ki jih premalo razumemo in podcenjujemo, pa tudi premalo poznamo.

Fr. Stelè.

Najnovejša umetnost — imenuje se futurizem, ekspresionizem ali kakorkoli — je zmešala mnogo glav, in sicer med umetniki samimi nič manj nego med njih kritiki in občinstvom. Sodbe so kaj različne. Ljudje zmajujejo v taki razstavi z glavami in menijo, da je muza slikarstva zblaznela; kritiki so se v dolgih letih tolikokrat zmotili in izkazali za tako

YOTSIHITO, NOVI JAPONSKI CESAR.

nezanesljive preroke — kako je n. pr. zgodovina prečrtala vsa njih prerokovanja o impresionizmu! — da sedaj ali brez pomisleka slede vsaki struji, ali pa govore tako, da obenem hvalijo in grajajo, povečujejo in obsojajo — revmatizem strahu jim je ostal v kosteh in sedaj se boje vsakega ostrejšega vetra; ekspresionisti sami se dele v take, ki resno streme in resno delajo, brez velikih teorij, nezavedno pokorni zakonu razvoja, in tropo vročekrvnih otročaje — katera misel jih ni imela, sebi v škodo in pokoro? — ki skrbe za krik in zmešnjavo. Skupina nemških ekspresionistov je začela sedaj izdajati svoje glasilo „Der blaue Reiter“. (Prim. Hans Tietze: Der blaue Reiter v zadnji številki revije „Kunst für Alle“.)

Kaj hočejo ti novi ljudje? Reakcijo proti impresionizmu. — Impresionizem je bil odbojna sila proti akademizmu in romantiki, hotel se je nanovo polastiti narave, rešiti problem svetlobe in zraka; duhovni, vsebinski problemi so mu bili manjvredni ali ničvredni. Zato nepregledne vrste pokrajin v zadnjih razstavah — zgodovinskih prizorov in slik iz življenja se je lotil skoro samo še dvorni ali kak drug praktičen slikar.

Ekspressionisti hočejo ravno nasprotno, oni ne slikajo več narave, ampak nje zavedno abstrakcijo, duhovno vsebino pojavov. Ne opazujejo več posebnosti jutranje in večerne razsvetljave, atmosfere in barvnih nians, ne zahtevajo od opazovalca, da si izbere pred sliko določeno opazovališče in mežika z očmi, temveč skušajo naravo razmaterializirati, razoblikovati, razdeljujejo celotne pojave in prepuščajo gledalcu, da se včuvstvuje in znajde v njih. Priznavajo sicer, da njih hotenje še ni popolnoma jasno, a upajo, da se bo razčistilo, razbistrilo.

Ekspressionisti trdijo, da daje zgodovina sankcijo njihovemu delu. To, kar hočejo, ni nič novega: umetnost divjakov, globoka pobožnost gotskih skulptur, mistična umetnost Grecova, zlasti pa razne narodne umetnosti dokazujejo, da ni naloga slikarstva, doseči iluzijo resničnosti z barvo in črto, ampak izraziti osebne misli in čuvstva. Ekspressionizem torej doseza to, kar je najbistvenejše v umetnosti. Zato bo zmagal, na vseh cestah ga bomo srečavali, domač bo v vsaki hiši. Dajte prosto pot tej čisti umetnosti — l'art pour l'art!

Tako govore ekspressionisti. Njihovo geslo svobode in neodvisnosti — l'art pour l'art — ni novo. Proglasili so ga že takrat, ko se je umetnost uprla pripovedovanju, osebnemu čuvstvu, vsebini, hotela biti strogo objektivna in se lotila izključno formalnih problemov. Antipodi današnjega ekspressionizma so torej imeli isto geslo kot ekspressionisti sami. Navidez je to čudno,

a je kaj preprosto in naravno. Ko umetnost reši kak formalni problem, nastane tihota, mir; samoposebi pride do tega, da se jame zopet bolj kultivirati vsebinska stran umetnosti. Impresionizem je svojo nalogo srečno rešil — nujno je torej, da stopi na njegovo mesto nekaj drugega, naj se to imenuje ekspressionizem ali kakorkoli, ker se zgodovina giblje vedno v istem ritmu, spreminja se samo melodija. A ravno tako nujno je, da mora prenehati tudi ekspressionizem, potem ko je umetnost obogatil in oplodil; prenehal bo pa tem prej, čim bolj je teoretiški, to je: enostranski.

Tietze misli še iz drugega razloga, da ekspressionizem ne bo postal umetnost bodočnosti, kakor upajo njega zagovorniki. Razoblikovanje pojavov ter njih razdeljevanje in sestavljanje po duhovni vsebini je nekaj tako absolutno novega, da ne bo moglo zmagati stoletnih tradicij. Doslej smo še vedno tako navajeni, videti v slikarstvu iluzijo narave, da se bo ob tej navadi skrhalo moč ekspressionistov. Zmagati bi mogla le tedaj, ako se v vsej naši kulturi izvrši velikanski, bistven preobrat.

I. C.

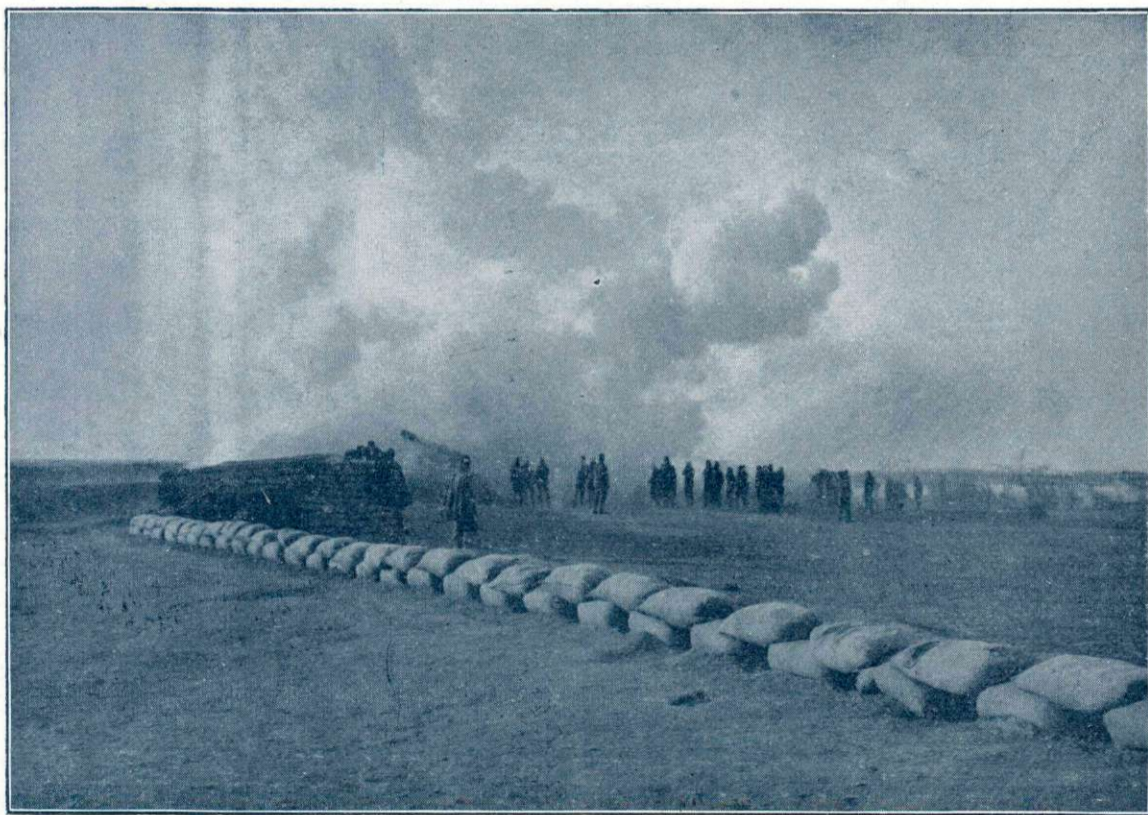
Naše slike.

Stoletnica napoleonskih vojn budi spomine na velikega vojskovodja in brezobzirnega uzurpatorja, ki je znal zbrati vse sile od revolucije razdejane države in vdahnuti vojnim zborom duha discipline in željo po zmagah, moža, ki je imel le to nesrečo, da ni poznal meje svoje pohlepnosti. Slika str. 321. kaže Napoleona v Brnu, ko študira na zemljevidu pohod proti Dunaju.

Avtomobilizem napreduje s tako naglico, da se izkušajo nesrečneži, ki še nimajo tega modernega vozila, že z vsemi sredstvi braniti proti njemu. Nedavno je priredila mednarodna avtomobilska zveza tekmo čez Alpe, pri kateri je prenočilo v Ljubljani čez sto avtomobilov. Pri vožnji čez Učko goro na Opatijo (str. 349) se je primerila nesreča, ki je zahtevala dve človeški žrtvi.

Vojna v Tripolisu, iz katere nam Italijani pač poročajo o svojih uspehih, vendar ne pride do konca. General Caneva se je vrnil v domovino, vojno bo nadaljevala druga moč, o kateri upajo hitrejšega napredka. V Turčiji pa je nevarno zavrelo. Albanci so se uprli in izsilili padec mladoturške vlade in razpust mladoturškega parlamenta. Silovit potres je razdejal mesta ob Dardanelah.

Japonski mikado Mutsuhito, ki je tekom svoje dolgoletne vlade moderniziral Japonsko ter preizkusil njeno moč v zmagoslavni vojni z Rusijo, je umrl. Sledi mu sin Yotsihito. Pogreb mikada se vrši z največjo slovesnostjo.

VOJNA V TRIPOLISU :
ITALIJANI STRELJAJO NA TURKE.

Najsigurnejša prilika za štedenje.

Vzajemno podporno društvo v Ljubljani

sprejema vsak delavnik od 8. do 12. ure dopoldne hranilne vloge ter jih obrestuje

po $4\frac{3}{4}\%$

brez odbitka, to je: daje za 100 K čistih 4.75 K na leto. Rentni davek plača hranilnica sama.

registr. zadruga z omejenim poroštvom
Kongresni trg. šte. 19.

Prelat Kalan Andrej l. r., predsednik.
Kanonik Sušnik Janez l. r., podpredsedn.
Dr. Fran Dolšak l. r. zdravnik v Ljubljani, podpredsednik.

Druge hranilne knjižice se sprejemajo kot gotov danar, ne da bi se njih obrestovanje prekinilo.

Daje tudi svojim članom predujme na osebni kredit, vračljive v $7\frac{1}{2}$ leta (90 mesecih) v tedenskih, oziroma mesečnih obrokih, kakor tudi posojila na zadolžnice in menice.

Zobozdravnik dr. ALOJZIJ PRAUNSEIS

ordinira od 8. do 12. ure dopoldne in od 2. do 6. ure popoldne,
ob nedeljah in praznikih od 8. do 12. ure dopoldne

v Ljubljani, Marijin trg 3

Plombira zobe, vstavlja nove umetne zobe in zobovja, leči zobne in ustne bolezni. Izdiranje zob brez bolečin s kokainom, v narkozi itd.

Največja in najstarejša
tovarna lončenih peči in
raznih lončenih izdelkov
Avgust Drelse, Ljubljana
(mnogokrat odlikovana)

Priporoča se slavnemu občinstvu in prečastiti duhovščini v naročila za

Štedilna ogojišča in peči

preproste in najfinejše, izvršene v poljubnih modernih barvah in vzorcih kar najbolj strokovnjaško, zanesljivo in trpežno, po najnižjih cenah. Župniščem, samostanom in šolam dovoljujem znaten popust. Ilustrovani ceniki so na razpolago.

Tovarna dežnikov in solnčnikov

L. Mikusch

v Ljubljani, Mestni trg 15

priporoča svojo veliko zalogo

dežnikov in solnčnikov

preprostih in elegantnejših, solidno, trpežno izdelanih, po najnižjih tvorniških cenah.

Prevleke in poprave se izvrše dobro in poceni.

Domača tordka

Gričar & Mejač, Ljubljana

Prešernova ulica 9.

Najstarejša in največja trgovina
z izgotovljeno obleko

Priporočava se prečastiti duhovščini v naročila za izvršitev različne
duhovniške obleke

iz sajamentno dobrega, trpežnega blaga razne kakovosti, katerega imava prav mnogo v zalogi. Postreževa na željo s vzorci ter sva v stanu vsled nakupovanja v množinah in obširne trgovine postreči s istinito dobrim blagom in natančno izvršitvijo po najnižji ceni.

V zalogi imava

izgotovljene obleke

za gospode, dečke, gospe in deklice po najnovejšem kroju in lepih vzorcih.

Zaloga srajc, ovratnikov in kravat za gospode.

Ilustrirani ceniki so hkrati na razpolago.

Teodor Korn

pokrivalec streh in klepar
ter vpeljavec vodovodov

Ljubljana

Poljanska cesta št. 8
v lastni hiši.

se priporoča p. n. občinstvu za izvrševanje vsakovrstnih

kleparskih del ter pokrivanje streh

z angleškim, francoskim in tuzemskim škrljem, z asbest-cementnim škrljem „Eternit“, patent Hatschek, dalje z izbočeno in ploščnato opeko, lesnocementno in strešno lepenko. Vsa stavbinska in galante-rijska kleparska dela v priznani solidni izvršitvi. Poprave točno in ceno. Proračuni brezplačno in poštnine prosto.

Obenem naznanjam, da sem kupil že 36 let obstoječo trgovino tvrdke Jos Stadler v Ljubljani in bom isto nadalje vodil pod njegovim osebnim vodstvom ter vodstvom spretnih in zanesljivih kleparjev in monterjev. Istotako priporočam svojo podružnico v Trstu, Via Miramare št. 65, ki jo vodi poslovodja Franjo Jenko

Kamnoseški izdelki iz marmorja za
cerkvene in pohištvene oprave,

spomeniki iz marmorja, gra-
nita ali sijenita, živo in uga-

šeno apno se dobi pri

Alojziju Vodniku

kamenarskem mojstru

Ljubljana, Kolodvorska ulica

Podobarski in pozlatarski atelijé

Andr. Rovška naslednik

Ivan Pengov

Ljubljana, Kolodvorska ulica št. 20

se priporoča prečastiti duhovščini in cerkvenim predstojništvom v naročila za izvrševanje vsakovrstnih strogo umetniško izvršenih oltarjev v raznih slogih, kipov in svetniških soh iz lesa, gipsa, marmorja in cementa itd.

Priznalna pisma na razpolago. Domača tvrdka.

Žena, kateri manjka potrebne gospo-
dinjske izobrazbe, ne bo znala
umno voditi domačega gospodinjstva.

Ker je pa od pravilnega gospo-
dinjstva v prvi vrsti odvisna sreča in
blagostanje družine, je za vsako
slovensko ženo in deklico sveta dolž-
nost, da si pridobi tozadevno strokovno
izobrazbo.

K tej izobrazbi bo pripomogla v
obilni meri poljudno ter praktično se-
stavljena knjiga, ki uvaja naše žene
in dekleta v vse panoge gospodinjstva
in ki je pred kratkim izšla pod na-
slovom:

Gospodinjstvo.

Navodilo za vsa v domačem
gospodinjstvu važna opravila.

Šolam in gospodinjam sestavila
S. M. LIDVINA PURGAJ.

Cena K 2.20, vezana K 2.80.

MAGDALENE PLEIWEISOVE

Slovenska : kuharica :

Sesti natis priredila

S. M. FELICITA KALINŠEK.

To je najboljša slovenska kuhinjska knjiga, bodisi za začetnico, bodisi za kuharico, ki se želi povzpeti na vrhunec kuhinjske umetnosti. Slovenska žena, ki hoče biti dobra gospodinja, te knjige ne bo mogla pogrešati.

Knjiga poučuje, kako je treba je-
dila pripravljati, da so okusna, obenem pa daje tudi navodila, koliko se lahko v kuhinji prihrani. Popolna izraba živil je v času splošne druginje naravnost življenska potreba.

Velika izdaja (nad 600 strani, z 18
večbarvnimi tabelami) K 5.20, vezana
K 6.—; okrajšana izdaja (okoli 350 str.)
K 3.—, vezana 3.60.

Zunanji nastop in lepo olikano ve-
denje odločujeta prav pogosto o
sreči človeka. Kar prvi nepravilni na-
stop pokvari, časih ni mogoče nikdar
več popraviti. Zato bodi prva skrb
vsakogar, da si omisli »Knjigo o le-
pem vedenju«, ki je edina te vrste med
Slovenci. Ta knjiga mu bo pravilno
svetovala v vseh dvomljivih slučajih
in ga varno vodila skozi družabno
življenje.

Vseskozi se ozira knjiga tudi na
posamezne stanove obojega spola; tudi
za mladino je knjiga zlata vredna.

Knjiga o lepem vedenju

Spisal URBANUS.

Velja K 3.—, elegantno vezana K 4.—.

= Katoliška Bukvarna v Ljubljani. =